

DEMOKRACIJA

Uredništvo: Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 62-78
Uprava: Trst, ulica S. Anastasio 1-c - tel. 2-30-39
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzetta št. 18.
CENA: posamezna številka L 25. — Naročnina:
mesečno L 100, letno L 1.200. — Za izozemstvo:
mesečno L 170, letno L 2.000. — Poštni čekoval
računi: Trst št. 11-7223, Gorica št. 9-18127

Leto VII. - Štev. 51

Trst - Gorica 25. decembra 1953

Izhaja vsak petek

Mir ljudem dobre volje! Božična misel

Pred devetnajst in pol stoletji se je Bog usmilil človeštva in se u-
človečil v betlehemski pastirski
stajici, da odreši človeški rod in
ga povede na pravo pot, pot resni-
ce in pravice. Ne v znamenju sile
in bojnih legij, ampak v zname-
nju miru in ljubezni!

»Ljubi svojega bližnjega kakor
samega sebe!« je oznanjeval.

In danes?

Celo nad svetim Betlehemom in
Jeruzalemom vojna vihra še ni u-
tihnila. Ves svet je brez miru, ži-
vi v sovraštvu in države se pri-
pravljajo na novo, še hušje klanje.

Na stotine milijonov človeštva
živijo pod nasiljem in v suženstvu
samostojnikov, brez svobode in brez
človeškega dostojanstva. Ko so bi-
le v drugi svetovni vojni do tal
porazene države osti Berlin-Rim-
Tokio, ki so s svojo pohlepnostjo
in totalitarnostjo izživali in ogo-
žale ves svet, so vojni zločinci ali
sami napravili samomor ali pa so
jih postavili pred svetovni sodni
dvor in so plačali z življenjem
pregrehe nad človeštvom. Svet se
je bil tedaj za hip oddahnil.

Toda namesto stoletnega miru,
ki naj bi bil izpolnil vrzeli in po-
pravil izgube, je izbruhnila med
samimi zmagovalci hladna vojna.

V Jalti so polagali Roosevelt,
Churchill in Stalin temelje za po-
vojni novi svet; ti temelji so bili
od vsega začetka okuženi z ne-
iskrenostjo.

Komunizem, ki je bil vnapre-
sklenil, da mu mora druga sve-
tovna vojna ugoditi pot za preko-
račenje ruskih državnih mej, je
po vojni zopet pograbil za idejo
komunistične svetovne revolucije.
In tako so padle pred očmi za-
hodnih demokratičnih velesil pod
komunističnim nasiljem druga ta-
druga: Jugoslavija, Bolgarija, Ro-
manska, Poljska, Češkoslovaška,
Ogrska, Kitajska. Se na Koreji
se je komunistični pohod ustavil.

Toda komunizem še vedno de-
jansko napada in Indokini in v I-
domezi.

Svet je razdeljen na dva tabora.

Brutalna sila vlada nad pravico.
Sovražstvo je izpodrinilo ljubezen.
S tajnimi policijami, koncentracijs-
skimi taborišči, ječami in visilicami
se samostojniki držijo na povr-
šini. In ljudstvo, ki šteje stotine
in stotine milijonov, prenaša pa-
sivno to samoderstvo. Zakaj? Ker
demokratične države same večkrat
s svojim nedemokratičnim zadrž-
anjem in ravnanjem sabotirajo ve-
ro v pravico, v enakopravnost, v
svobodo in vero v človeka.

Tudi ostali svet tostran železne
zaves je politično in socialno po-
doben razburkanemu morju. Indija
in Pakistan zaradi Kašmirja, Per-
zija in Velika Britanija zaradi pe-
trolejskih vrelcev, arabski svet
Srednjega vzhoda in Izrael, Suez,
Sudan, Južna Afrika, Tunis, Maro-
ko, Francija in Nemčija zaradi Po-
sarija in oborožitve, Vzhodna Nem-
čija in končno še naše Svobodno
tržaško ozemlje, vse to so z elek-
triko nasičena polja, ki vzbujajo
zaskrbljenost. Osem let po drugi
svetovni vojni je svet še vedno
brez miru!

Ali ni upravičen dvom, da ni da-
našnje človeštvo v stanju samo se
rešiti iz te moralne krize? Nov
čudež bi moral priti, da zopet od-
reši človeštvo! Pred dva tisoč leti
so se še dogajali čudeži in tukaj
je Sin božji prišel na svet v obliki
betlehemskega Deteta. Če bi se
danes ta čudež ponovil, ali ne bi
Jezusa vdrgli poslali s križem na
Kalvarijo ali v plinško celico?

In pendar je mogoča rešitev člo-
veštva iz današnje moralne in so-
cialne bede!

Je mogoča rešitev, ker so moral-
ne vrednote, kot so svoboda, do-
stojanstvo človeka, ljubezen do
bližnjega, resnica in pravica ve-
ne in neusahljive.

Spoznanje teh večnih vrednot bo
povzročilo med ljudmi preobrat.
Pričeti mora vsak poedinec pri se-
bi, vsaka družina, šola, država in
Cerkve.

Kdor hoče danes učiti in braniti
pravico, mora biti najprej sam
pravičen!

Zmotno se ideje in nauki, ki so
navzkriž z naravnimi zakoni. Zato
ne bo komunizem nikoli dosegel
ciljev, ki so mu jih postavili nje-
govi preroki.

Od 1917. leta smo pričeli poraz-
nih, toda brezplodnih eksperiment-
ov, ki so jih delali nad ruskim in
jih še delajo sedaj s komunizmom
nad vsemi slovanskimi narodi.

Toda slovanski narodi so po svo-
ji naravi in izročilu svobodno-lju-
bi.

no ljudstvo, oni so antikolektivist
in rojeni individualisti.

Ce je Leninu in Trockemu uspe-
lo leta 1917, med prvo svetovno
vojno, zrušiti rusko demokratično
revolucijo, ki je bila pometa s
carizmom, in spraviti komunizem
na oblast, sta to dosegla z Jude-
žev podpora Rusiji in zavez-
nikom se vojskujoče Nemčije, ne
pa s podporo in voljo ruskega na-
roda.

Zato bi bil čas, da bi zavrgli
utopijo o komunistični svetovni re-
voluciji, vero v trajnost nasilne
vlade enega razreda ali celo samo
nekaj ljudi nad vsem narodom in
v pravico ene same stranke lo
monopolističnega vladanja države.

Samo svoboda in prava demo-
kracija, z enakopravnostjo sleher-
nega človeka in s spoštovanjem
človeškega dostojanstva, more biti

temelj boljše človeške družbe, kjer
ne sme vladati na eni strani brez-
mejno potratno razkošje, na drugi
strani pa beda in pomanjkanje so-
človeka.

Vzporedno s tem družabno-po-
litičnim je nujno potreben preo-
brat tudi v mednarodni politiki
držav. Tudi tu mora končno zma-
gati načelo, da sila ni nad pravico.

Mednarodno sklenjene obveze i-
majo po obstoječih načelih moč
zakona. Teh zakonov ni mogoče
kršiti, ne da bi se kršitev medna-
rodnih obvez in pogodb prej ali
slej maščevala nad državo, ki jih
je prelomila.

In prav mi prebivalci STO brid-
ko čutimo že šest let, s kako lah-
koto in s kakšnimi puhlimi pretve-
zami se dajo nekatere države za-
peljati h kršitvi mirovnih pogodb.
Ker pa verujemo, da mora pri de-

mokratičnih državah končno zma-
gati čut dolžnosti in odgovornosti,
pričakujemo, da zahodne demokra-
cije STO ne bodo uničile, in da ne
bodo dovolile, da bi z njegovim
prebivalstvom postopali kot z brez-
pravno rajo.

V tem pričakovanju praznujemo
letosnji božič in naše misli in bo-
žični pozdravi naj gredo tudi na-
šim bratom onstran državne meje
ter onim v Italiji in Avstriji, ka-
kor tudi onim stotisočem, ki raz-
kropljeni po svetu pričakujejo o-
nega dne, ko se bodo mogli vrniti
svobodni v svojo domovino.

Tudi našim sosedom italijanske-
ga jezika velja naš božični pozdrav
z željo za skupno mirno sožitje in
medsebojno spoštovanje.

Mir vsem ljudem, ki so dobre
volje!

Dr. JOSIP AGNELETO

Blagoslovljen božič!

Božič - rojstvo božje ljubezni in pravice

Po tisočletnem pričakovanju je
obljubljeni Orešenik prišel med
izvoljeno ljudstvo, ki ga je spre-
jelo s popolnim nezamudovanjem,
prezirom in celo sovraštvom.

Pravki tega ljudstva, uradni na-
sledniki Mojzesa in prerokov, ki
so poznali do vseh potankostih
prekroba in ostale dele stare za-
veze, niso pa živeli po duhu teh
božjih psem, so zavzeli do Ore-
šenika odločno sovražno stališče.
To sovraštvo se je zadnja tri leta
Kristusovega življenja tako stop-
njevalo, da je končno privedlo do
največjega zločina človeštva, do
umora Sina božjega, katerega so
formalno zakrivil prav veliki du-
hovniki, pisarji in farizeji.

To nam zgovorneje in najbolj
nazorno kaže moralno zablodo du-
hovnih in svetnih oblastev, ki so
delila usodo izvoljenemu ljudstvu
ob Orešenikovem prihodu.

Zločinski zaključek fanatičnega
sovražstva teh predstavnikov Izrae-
la pa ni osamljen dogodek, žalost-
na slučajna pomota. To je nujna
posledica njihovega vsakdanjega
življenja, ki je bilo vse prej kot
življenje po nauku, ki so ga zvi-
ška, kot nezmisljivi učitelji delili
podložnemu ljudstvu, ki se jim je
moralno slepo pokoravati. Zbog se
ni tako ravnal, je bil izobčen iz
shodnosti, ali — po naše — izklju-
čen iz verske in narodne skupno-
sti ter izpostavljen na milost in
nemilost množičnega fanatizma, ki
ga je skrbno oblikovala in vodila
skrita roka velikega zbora duhov-
nikov, pisarjev in farizejev.

Bog pa, ljubezen in pravica sa-
ma, je moral nujno sovražiti to le-
go hlačevo in krivičnega, ka-
terih hudobij in zločinov so kričali
do neba po maščevanju.

In maščevanje je prišlo. Ze ob
svojem rojstvu je Jezus zavrgel
farizejsko vodništvo Izraela in po-
nudil svoje božje ročice prepro-
stim, iskrenim pastirjem, ki so ži-
veli po duhu in črki prerokov, da-
leč od zglede predstavnikov obla-
stnikov sinagoge.

Preprosti pastirji, nekaj izvržek
družbe, so bili torej prvi deležni
vsemogočnega blagoslova novoro-
jenega Sina božjega. Družabni red,
katerega so se držali prvaki izvo-
jenega ljudstva, je bil s tem grob-
kršen. In to namenoma. Bog je ho-
tel s tem vidno dokazati, da je
nekdanje njegovo izbrano ljudstvo
zarustilo pravo pot in krenilo na
stranpota sovražstva in krivice prav
pod vodstvom Mojzesevih in Aro-
novih naslednikov.

Kristus se je rodil prav zato, da
bi zopet vzpostavil med Bogom in
med ljudmi prave odnose ljubezni
in pravice. To je tudi delal vse
svoje življenje. In ko se je pri-
zadnji večerji poslavljaj od svojih
arostolov, je bilo njegovo zadnje
naročilo: »Ljubite se med seboj!«

Vse njegovo življenje in tudi
smrt na križu je bilo en sam spev
ljubezni do Boga in bližnjega!

V tem je bistvo rojstva, življe-
nja in smrti božjega Zveličarja in
tudi njegove Cerkve, ki bi mora-
la biti nekako vidno nadaljevanje
njegovega zemeljskega življenja.

Toda vsakdanje življenje člove-
štva in tudi ljudi, ki se ponajbo-
je so člani edine zveličavne kato-
liške Cerkve, gre večkrat svojo
pot mimo omenjenega bistva Kris-
tusovega poslanstva na tem sve-
tu. In to povzroča, zlasti nam za-
mejskim Slovencem, bridko razo-
čaranje!

Svojsko izročilo prvih krščanskih
skupnosti — »ecclisae« — ne blešči
več na praporih sodobnih kato-
liških političnih skupin. Krščanska
ljubezen ni več ljubezen Kristusa,
ki je združevala vse narode in
ljudstva, od Rimljanov in Grkov
do Skitov in Barbarov. Danes ži
hočejo nekateri prav pod krinko
krščanstva s silo pridobiti pravico
nadvlade nad drugimi narodi in
posamezniki, ki naj bi jim kot
manjvredni služili v suženstvu in
slepi pokorščini.

To je pa očitna kršitev Kristu-
sovega nauka, ki je nauk ljubezni
in pravice.

Za svoj nauk je Kristus žrtvoval
vse, tudi svoje življenje. Njegovi
apostoli so temu zgledu sledili.
Pred krivičnimi oblastniki niso
klonili; raje so šli na morišče.

Ko je Janez Krstnik videl greš-
no življenje svojega vladarja, se
ni obotavljal in pomišljal, ampak
mu je odkrito in brez strahu re-
kel: »Ne spodobi se!« Tudi v ječi
je vztrajal na svojem stališču in
ponovil obsodbo nad krivičnim
vladarjem, čeprav je dobro vedel,
kaj ga čaka!

Podobni primeri so se ponavljali
v teku zgodovine Cerkve. Tudi

danes imamo še ljudi, ki poznajo
svojo čast in dolžnost, ki so pri-
pravljeni žrtvovati vse, tudi ži-
vljenje, niso pa pripravljeni popu-
ščati v pravicah, ki jih terjajo bo-
žji zakoni. Teh ljudi je hvala Bogu
še veliko in prav v slovanskem
svetu, onkraj železne zaves, kjer
doživlja Cerkve svoj krvavi krst.

Toda krivice in nasilja se ne go-
de samo onkraj železne zaves.
Tudi v naši neposredni bližini i-
mamo žalostne primere teptanja
božjih in človeških pravic. Tu-
di tukaj so ljudje, ki si upajo na-
stopiti v obrambo teh pravic, ki
so jim svetelje kot njihove ose-
bne koristi.

A žal imamo tudi ljudi, ki so na
odgovornih mestih, ki pa nočejo
dvigniti glasu in obsoditi krivic.
S svojim farizejskim zavijanjem
najdejo vedno kako puhlo opravi-
čilo za svoje hlapčevsko postopa-
nje, ko dovolijo, da razne oblasti
nemoteno kršijo božji zakon pra-
vice in ljubezni.

Toda taka opravičila jim morda
kvečjemu vrnejo dobro ime in iz-
gubljeno čast, a pred večnim zaka-
nodajcem, ki je zapisal svoje za-
kone in postave ne le na Mojze-
vo tablo, ampak tudi v srca narod-
ov in posameznikov, ne bodo ve-
tali. Kristus je namreč jasno in
odločno povedal vsem, ki delajo
krivice, pa čeprav so v njegovem
imenu delali tudi čudeže, ozdrav-
ljali bolnike in izganjali hudobne
duhove: »Nikoli vas nisem poznal.
Proč od mene, kateri delate kri-
vico!« (Matej, VII. p.)

Pretrpeli smo že mnogo gorja. Pa
ne podležemo obupu! Vztrajali bo-
mo do končne zmage, ki jo je Je-
zus vsem trpečim za pravico zago-
tovil!

Odločno vztrajamo pri naših za-
hlevah in ne omahujemo, da nas ne
bodo še bolj prezirali in pomiže-
vali!

Budimo in svarimo vse omah-
ljivce! Vodimo naše otroke očeo-
tuske ljubezni po poti Resnice!

Ostanimo zvesti potomci naših
prednikov; častimo njihov spomin
in hvalimo bogato dediščino, zlasti
kulturno, ki so nam jo pustili!

Teži časi so nam doleteli! Boriti
se moramo marsikje celo za naše
jezikovne pravice, ki jih vsako de-
te prejme ob svojem rojstvu, kot
najljajši dar od Boga, da se svoji
roditelji zahvali za življenje s
prvo besedo, ki jo izreče, in ki po-
meni vse: M A T I !

Zato obljubimo si bratsko zve-
stobo in pomoč! Povsod v svetu,
kjer nanese prilika, poudarjamo
vsi našo narodno pripadnost, sve-
tost naših pravic, željo po narod-
nem samostojnem življenju in vo-
ljo do sodelovanja med narodi na
podlagi pravične enakopravnosti.

Socialna pravičnost pa bodi na-
še srčno prizadevanje, smoter in
cilj našega življenja.

Posebno skrb posvetimo vzgoji
našega naraščaja, ki mora rasti v
ljubezni do svojega naroda, ob
spoštovanju drugih ter v duhu
zdravega pojmovanja in tolmače-
nja demokracije.

Toda narodna zavednost in de-
mokratična pripranost ostaneta
brez pomena, če ne sloni na
brezpogojni socialni izobrazbi, ki
jo moramo tudi stvarno izkazova-
ti, če je res, da svoj narod in svo-
jega bližnjega ljubimo.

Naloga vzgojiteljev vseh vrst in
izobražencev posebej je, da to po-
slanstvo vršijo srčno radi v priz-
devanju, da se ohranimo na dose-
žni ravni omike in da napredu-
jemo.

Naša sveta dolžnost je, da ne
iščemo niti osebnih niti strank-
skih koristi, ki utegnejo postati u-
sodne, v teh težkih časih, za ob-
stoj in razvoj naše skupnosti.

Zgodovina je pravičen sodnik, ki
postane, ob pravem času, neusmi-
ljeni dokazovalec resnice, in njen
maščevalec, da se krivica popravi
in red vzpostavi!

Upajmo v zmago resnice in pra-
vice. In ponovimo si tudi letos i-
skrena voščila za vesel božič in
srečno novo leto v matični državi,
na Goriškem in v videmski pokra-
jini, na Tržaškem, na Koroškem
in po vseh krajih sveta, kjer se
bratje Slovenci v božičnem razpo-
loženju spominjajo svoje ponosne
in trpeče narodne skupnosti.

Dr. AVUGST SFILIGOJ

In kdor krivice in nasilja ne ob-
sodi, kadar bi ga moral in kakor
bi ga moral, je soodgovoren za kri-
vico in nasilje!

Narodi in posamezniki morajo
doživeti, da bo zopet veljal na sve-
tu zakon ljubezni in pravice. To
se bo pa lahko zgodilo samo, če
bomo vsi zastavili svoje moči, da
izgineta sovraštvo in krivica. Če
sami krivice ne bomo delali in ne
bomo dopuščali, da bi jo drugi de-
lali, ter bomo med nami obnovili
ljubezen prvih kristjanov, bomo
pripravljeni, da bo novorojeno bo-
žje Deteto ponudilo tudi nam svojo
vsemogočno roko v blagoslov in
pomoč.

(II).

Služba božja v raznih jezikih

Nedavno je bila v srbski pravo-
slavni cerkvi sv. Save v Londonu
zahvalna služba božja za pomoč,
katero so pripadnikom pravoslav-
ne cerkve nudile razne organiza-
cije.

Ceprav večina udeležencev bolj
ali manj razume angleščino, ven-
dar so posamezne dele božje služ-
be darovali v raznih jezikih: gr-
ščini, ruščini, poljščini, romunš-
tini, latviščini, estonsčini in angle-
ščini.

Pridigoval je londonski škof, dr.
Wand, ob koncu božje službe pa je
zbrane vernike blagoslovil grški
nadškof Athanagoras.

Vodimo odkrito in odločno politiko

Položaj Slovencev v Italiji, kakih sedemdeset tisoč po številu, je resno ogrožen zaradi načrtne državne politike, ki stremi za odpravo te naše manjšine, kljub istini človeških pravic, določilo mirovne pogodbe, določilo italijanske republiške ustave in dogovoru za pobijanje zločina rodno-mora.

Italijani vodijo od nekdanj v svetu politiko »pravice na papirju«, s katerimi se ponajša in dokazuje, da se nam godi prav dobro, saj stoji tako zapisano v zakonih, dogovorih in pogodbah. In ker razpolaga s široko propagandno mrežo, utegnejo še vedno skrivati resnico za ta »pravice« na papirju.

Dejansko nas Slovencev ni se nobena italijanska vlada prav nikoli gledala, ne rečem naklonjeno, kar bi bilo zahtevano, ampak niti človečansko, kajti od leta 1866 pa do danes ne beležimo še nobene državne listine, ki bi nam nudila posebne narodne in politične ugodnosti. Niti kot koncesijo niti kot priznanje pravic, ki nam po božjem in človeškem zakonu pritečejo.

Prazne objube

Pač pa beležimo Slovencev v Italiji več vladnih obljub, ki nam za bodoče priznavajo uživanje vseh mogočih pravic. Najbolj laskava take objube je tista od leta 1945, ki smo jo s tega mesta že večkrat ponatili. Na to izjavo se je izrecno, po navodilih samega notranjega ministra, skliceval videmski prefekt dr. Candolini, ko je jeseni 1945 izdal okrožnico, ki je tudi obljubljala dobesedno vse narodne, kulturne in politične pravice tamkajšnjim Slovincem, z izrecnim poudarkom, da se od strani oblasti mora spoštovati kult slovenske narodnosti! Tudi to okrožnico smo ob raznih prilikah že večkrat na tem mestu ponatili!

Septembra 1947 je takratni ministrski predsednik De Gasperi izjavil posebni slovenski delegaciji, ki ga je obiskala, da bomo Slovinci v Italiji uživali vse pravice!

Od takrat dalje, in dokler je ostal na vladi, ni De Gasperi dal nobenega odgovora na neštete slovenske vloge; ni ugodil prav nobeni še tako upravičeni zahtevi in je ob svojem obisku v Gorici jeseni 1952 dejal, naj zahvalimo Boga, da živimo tostran državne meje! Ko so naše dijake-optante izgnali iz slovenskih šol, so se nekateri obrnili naravnost do njega in ga milo prosili za posredovanje, da bi svoje študije lahko zaključili v materinskih. Prejeli so mrzel negativen odgovor!

Leta 1948 je v volilnem propagandnem govoru v Gorici ena od najvišjih demokristjanskih osebnosti (mislim, da je to bil g. Taviani) izjavila, da bo vlada storila glede Slovencev vso svojo dolžnost! Tudi to je ostalo le pri obljubi!

Tudi izgon slovenskih optantov iz slovenskih šol se je izvršil pod De Gasperijevo vlado in se nam še danes ta krivica ni popravila! Ne samo to, ampak celo pred orožniki in pred sodnikom so se nekateri Slovinci iz videmske pokrajine morali opravičevati, ker so svoje otroke dali na slovensko šolo v Gorico!

Načela brez veljave

Danes veljajo v svetu in bi morala vladati povsod znana načela svobode misli in združevanja, svobode besede, tiska in izraževanja sploh ter svobode veroizpovedi.

Kako država, v kateri živimo, vse te naše pravice spoštuje, imamo priliko videti in slišati, ko se naši občinski svetovalci v Gorici hočejo izraževati v svojem materinem jeziku. Takoj nastane tak hrup, tako sramotenje, tako pljivanje na naš jezik, da se človeku taki prizori naravnost pristudijo, hkrati pa tudi srce stisne!

Zglasili so se pri meni razni italijanski časniki in me prosili, naj jim razložim naš položaj, naše zahteve in naše stališče do države. Vsaj trikrat se je to zgodilo: enkrat pred tremi leti, dvakrat zaporedoma pa letos jeseni.

Povedal sem jim odkrito vse naše zahteve v luči listin, izjav, obljub, ustave, dogovorov in pogodb ter jim izročil pismene dokaze vsega tega. Dal sem jim tudi prepise naših vlog na vlado, in jim na podlagi neizpodbittih dejstev prikazal ves dejanski položaj Slovencev v Italiji. Poudaril sem jim, da vodimo Slovinci v Italiji politiko poštenega zdržanja do države, ki ga nihče, ki ni v slabi veri, ne more oporekati!

Vsi so mi zagotavljali, da bodo vse te izjave, podpore in navedbami in listinami, v svojih listih objavili, da bo italijanska javnost na tak način poučena tudi z našega vidika in stališča!

Vsi so izrecno priznali, da se nam godi krivica. Le eden je trdil, da se vendarle godi bolje nam

v Italiji, ki sicer ne uživamo jezičkovnih pravic, kot pa Italijanom v Jugoslaviji, ki te pravice uživajo, nimajo pa političnih.

Ko sem ga zavrnil, da so jezikovne pravice močnejše in važnejše od političnih, kajti brez jezika je narod mrtev, brez političnih svoboščin (ki so vedno trenutnega značaja) pa se kljub vsemu ohrani pri sebi jačjem življenju, mi je povedal, da je on marksist, ki jeziku ne daje nobene važnosti. Narkar sem ga prosil, naj se svojemu italijanskemu jeziku odpove in vsem Italijanom v Jugoslaviji enako svetuje!

Zadnji, ki se je pri meni pojavil, je izgedal še najbolj odkrit. Ko sem mu vse naše težkoče odkril in razložil, naše pravice pa z zakoni in listinami dokazal, mi je rekel: »Vidim, da je vaš položaj res trnjev. Zakaj bi vi vsega tega ne iznesli v kaki knjigi, da se italijanska javnost o tem prepriča? Do sedaj poznamo le uradne trditve, da se nam godi vzorno.«?

Vsem trem sem rekel, da zares ne verjamem, da bodo moje izjave in dokaze objavili. Vsi trije pa so mi zagotavljali, da bodo prav gotovo vse objavili!

Objavili niso prav ničesar, ali pa samo kaj nasprotnega, v sovističnem slogu in vsebini!

Od leta 1947 dalje smo gojili stike s furlanskimi krogi, ki so nas prvi poskušali in želeli za skupen nastop pri zahtevi deželne avtonomije. Odzvali smo se odkritosrečno ter jim jasno obrazložili in utemeljili vse naše zahteve: jezikovne, kulturne, šolske, verske, politične, upravne in gospodarske. Sprejeli so nas vljudno in zdeli so se nam odkritosrečni. Marsikatero našo spomenico na vlado so tudi oni sami pregledali in jo odobrili. Zahtevali so od nas, naj vpijemo na vse grlo (in ne samo vpijemo!) in zahtevamo do skrajnosti vse naše pravice.

Mi in Furlani

Prvi nas je razočaral senator Tessitori, ko je od predsedstva njihovega gibanja odstopil, nato pa v senatu rekel, da ravna država z nami najbolj vzorno!

Drugi nas je razočaral g. dr. Hugues iz Gorice, ki je bil tudi član listnega vodstva, in ki je ob prvem zborovanju Slovincem iz doline Nadiže v Čedadu ostro protestiral proti njim in javno zavrnil njihove zahteve!

Zadnji nas je razočaral tisti dr. Candolini, ki je v svojstvu videmskega prefekta jeseni 1945 izdal gori omenjeno okrožnico, priznavajočo Slovincem vse pravice do kulta slovenske narodnosti! Ko smo bili v tretje ali v četrto povabljeni na sestanek v Videm, za sestavo osnutka deželne statuta posebne avtonomije in smo zahtevali, naj v statut izrecno vnesejo vse naše pravice, se je on, in za njim vsi okrog njega, odločno uprli! Naša zahteva je sicer prišla na zapisnik seje, ne pa med sprejete sklepe!

Od tedaj nas na take sestanke niso več vabili, in da bi se naši morebitni prisotnosti izognili, jih niso menda niti več držali! Reje so se avtonomiji odpovedali, kot da bi te avtonomije bili kolikor toliko deležni tudi mi Slovinci v Italiji!

Nekateri gospodje iz Vidma se še danes strinjajo z nami: toda političnih stikov vendarle z nami ne gojijo več...

V Gorici smo že leta 1947 navedli stike z nekaterimi italijanskimi krogi, za morebitno skupno izmenjavo misli in načrtov. Ostalo pa je le bolj pri osebnih stikih. Prejeli smo lepe objube, ki so nas zopet razočarale, ko so prav osebe iz teh krogov načelovale italijanski delegaciji, ki se je poleti ali jeseni 1947 podala v Rim, kjer je zahtevala in dosegla, da se izvedba deželne avtonomije s posebnim statutom odloži zato, da se Slovincem v Italiji jezikovne in druge pravice ne bi priznale!

In res niso hoteli izpostaviti, kljub poudarku v X. členu prehodnih določil ustave (ki je izvedbo te posebne avtonomije odložil), da bi ostala določila člena 6 ustave v veljavi. Ta člen 6 ustave zveni, kot je znano, takole: »Republika štiti s posebnim zakonom jezikovne manjšine.«

Naši nastopi so bili vedno odkriti in poštenih misli, ker smo se zavedali in se zavedamo, da je odkritosrečnost dika vsakega javnega

delavca, poštenost pa njegova politična čednost! Proti državi in proti večinskemu narodu, da bi eni ali drugemu škodili, nismo nikjer nastopili ali takih misli sploh gojili!

Taki moramo ostati še naprej, ker mora biti naša politika vztrajna in značajna! Nimamo česa skrivati, ker nimamo kakih zlonamer-nih teženj!

Ohraniti se hočemo pri življenju kot Slovinci, kot lojalni državljani in pravi Slovinci, kar nam vsi zakoni, vse pogodbe, vsi dogovori in vse razne listine priznavajo kot pravico, ki nam priteče od Boga in po človeškem zakonu!

Storili smo vse, kar je bilo v naših močeh. Uspelo nam je ohraniti se pri življenju na Goriškem, ne pa za to življenje doseči pogoje, ki jih je država dolžna dati z zaščitnim zakonom, kar je po sprejetih obveznostih dolžna storiti.

V videmski pokrajini, kjer živijo kakih petdeset tisoč Slovincem, ne beležimo še niti enega razreda osnovne šole, kjer bi poučevali slovensko. In prav zadnje tedne vodijo tam hudo gonjo proti slovensčini, ki se je še ohranila pri verskih obredih! Pač pa beležimo tam vedno več raznorodovalnih otroških vrtcev!

Vsa odgovornost za naš obstoj na Goriškem in v videmski pokrajini (kjer živi najvišje število naših bratov!) in odgovornost za našo narodno smrt gre torej v prvi vrsti državi oziroma njenim odgovornim organom, ki se, kljub svatov zvečenim naslovom in poudarkom kristianstva, na krščanska načela v politiki in ravnanju z nami prav nič ne zmenijo!

Smu narod ali del naroda, ki je dosegel visoko stopnjo omike in politične izgrajenosti, kljub trenutnim težkočam, ter imamo pravico do častnega in poštenega obstanka in razvoja!

Nabrežinci branijo svojo zemljo

Pretekli petek, 18. t.m., je občinski svet v Nabrežini nadaljeval s svojim delom. Sicer so to sejo smatrali nekako za izredno, saj so na njej razpravljali le o zadevah, ki niso bile na dnevnem redu.

Takoj v začetku se je župan pojasnil, da je sklical to sejo, da bi na njej razpravljali o nekaterih važnih in neodložljivih zadevah.

Kot prva točka je bilo na dnevnem redu vprašanje gradnje »ezulскеga« naselja v Sestlanu. Župan je poročal, da je »Ustanova za pomoč istrskim in dalmatinskim beguncem« vložila 28. avgusta t.l. prošnjo za gradbeno dovoljenje za 25 štiristanovanskih hiš ter posebno za poslopje za zavetišče starih in bolnih beguncev. Gradbeno komisija, ki je prošnjo prejela, je na svoji seji 9. septembra sklenila, da se razprava o tej prošnji odloži vse dotlej, dokler bo stopil v veljavo novi regulacijski načrt, ki je sedaj v delu in katerega pripravljajo inž. Meng iz Trsta. Dotična ustanova je proti temu sklepu vložila priziv na področno predsedništvo, in sicer 3. oktobra. Področno predsedništvo je prizivu »ogodilo in poslalo 26. novembra županstvu v Nabrežino odlok, po katerem naj bi bila občina dolžna dati zahtevano gradbeno dovoljenje. Ker je proti temu odluku dana možnost priziva na notranje ravnanstvo ZVU v teku 30 dni, je župan pozval občinski svet, naj se o zadevi izreče. Župan je še predlagal, da bi bilo najbolje, če bi obč. svet sestavil posebno komisijo, ki bi zadevo preučila in sestavila rekurz.

Slednjič so izvolili komisijo, ki bo to zadevo preučila in pripravila priziv. V komisijo so bili izvoljeni svetovalci Floridan, Visintin, dr. Skerk in Skof. Drago Legiša je udeležbo v komisiji iz nerazumljivih razlogov odklonil.

Takoj nato je občinski svet prešel na drugo točko. Župan in odbornik Floridan sta poročala o zadevi razpisa natečaja za konzorcijalne zdravniške obče Devin-Nabrežina, Zgonik in Repentabor. Župan je med drugim poročal, da je o tem že govoril s področnim predsednikom, kateri se je branil s tem, da se je moral za razpis tega natečaja poslužiti italijanskega zakona, ki je tu še vedno v veljavi.

Tudi tu se je pri razpravi oglašilo več svetovalcev, ki so vsi o-

Ta naša pravica je sveta, je začela ko sončni sijaj! Zato menim, da je za nobeno ceno ne smemo omadeževati s kakim nepremišljenim barantanjem, ki nas nujno pona na stopnjo državljanov nižje vrste in končno upropasti na narodno smrt!

Ne smemo in ne bomo postati »stevila« volilnih privrženecv zdaj ene, zdaj druge italijanske stranke, ko dobro vemo, da so vse proti nam in za našo narodno smrt!

Odgovornost pade tako na vsakega izmed nas, posameznika in skupino, ki bi se tujemu pohlepu po našem življenju udali in nam vsem grob kopali!

Le z dobro voljo in z odločnim poštenim nastopom se ohranimo pri življenju in dosežemo zaščito zakona, ki nam priteče! Razni očitki glede načina naših nastopov, ne držijo, ker so lažnivi. So pa nevarni, ker svetujejo za neko popuščanje, ki utegne ubiti zavest naših pravic in zahtev! Sladkanje in dobrikanje ne zaležeta prav nič! Ko je poslanec Vilfan v rimski zbornici obrazložil zahteve Slovincem v prvi luči moža-politika, ga je obsula ploha ugovorov! Za njim je poslanec Šček poskušal s sladko besedo in je dosegel ploho odobravanja! Slovence pa so še naprej raznorodovali in preganjali!

Ne ponižajmo se na stopnjo od-padnikov in hlapcev, da nas ne bo zgodovina sramotila s krvavim pečatom narodnih izdajic!

Odvisni smo najprej od nas samih, zato moramo najti možnost vsaj skupne izmenjave misli in po potrebi tudi nastopov, kjer bi to nujno zahtevali pogoji našega obstanka! Toda na podlagi odkritosrčnega sodelovanja, na podlagi bratske enakopravnosti, brez slehernega nadrejanja in podrejanja posameznikov, krogov ali skupin!

To so moje osebne misli in želje.

Dr. AVUGUST SFILIGOJ

Italijansko sodstvo na poti demokracije?

Italijanska ustava določa marsikaj drugega, človečanskega in demokracijskega, ki odgovarja našim časom in napredku omike. Le žal, da se ta določila pogosto stvarno ne izvajajo. Zdi se, da so Italijani le preveč nacionalistično priklonjeni na svojo preteklost, katere se ne morejo zlepa rešiti, in izvesti vse, kar stoji lepega in dobrega v njihovi republiški ustavi.

Člen 101 te ustave pravi, da so sodniki podvrženi samo zakonu. To važno določilo naj bi ovrglo tradicionalno vladno vmešavanje in politično vplivanje na sodstvo sploh in na sodnike posebej pri upravljanju pravice. S tem določilom je italijanska ustavodajna skupščina postavila mogočno obrambo pred vsakim poskusom novih diktatorskih režimov, ki si najprej radi priskrbijo poslušnost in pozornost sodstva, ki naj zakon tolmači in uveljavlja ne po svoji razsodnosti, ampak po volji nasilnikov.

Koliko pa bo to določilo veljalo, pokaže bodočnost, saj ni težko opaziti, da je še danes sodstvo v marsičem pod vplivom vladajočih sil in nasprotujočih si političnih nauk in strankarskih metod!

Ten dni so italijanski sodniki zborovali v Bologni, kjer so se sestali z namenom, da se pomenijo v zadevi imenovanja višjega sveta sodnikov, ki ga člen 104 ustave predvideva. Prav ta 104. člen ustave pravi namreč, da tvori sodstvo avtonomno ustanovo, neodvisno od vsake druge oblasti.

Sodniki so se prav zato sestali v Bologni, da se ta višji svet imenuje, in ta avtonomija italijanskega sodstva izvede.

Sestanka pa se je udeležil tudi bivši pravosodni minister Zoli, ki je naglasil, da sodstvo brez pravo-

sodnega ministra sploh ne more delovati, ker je ministrstvo skrbni za imenovanje sodnikov in pomožnega uradništva ter za preskrbo tehničnega gradiva.

Zato je zahteval za pravosodnega ministra: 1) pravico postaviti svoje morebitne predloge; 2) pravico pritožbe proti sklepom sveta; 3) pravico pregledovanja sodnijskih seštev; 4) pravico pobude za ukrepe, ki bi jih smatral za potrebne.

V teh zahtevah ni kasacijski zastopnik videl ničesar, ki bi delovanje višjega sveta oviralo, avtonomijo sodstva pa omejevalo. Zato se je v bistvu z ministrovimi izjavami strinjal.

Toda drugi zborovalci so se ministrovim zahtevam odločno uprli in podčrtali, da predstavlja vsako še tako nedolžno popuščanje omejitve stvarne in resne avtonomije sodstva, ki mora po ustavi biti podvrženo samo zakonu.

Kljub temu so se zborovalci zadržali na resoluciji, ki zahteva takojšnje imenovanje višjega sveta sodnikov in pravi, da niso gori navedene zahteve bivšega ministra Zolija v oviro za redno delovanje tega sveta, katerega lahko predsednik republike, ki je po ustavi tudi predsednik višjega sodnega sveta, razpusti. V ostalem pa, če bi se pojavila nasprotstva v tolmačenju ministrovih pravic, jih lahko reši ustavni sod.

S tem člankom smo hoteli prikazati resno voljo in željo italijanskih sodnikov, da postanejo v svojem težkem, nevarnem in plemenitem poklicu stvarno avtonomni v svoji organizaciji in neodvisni v izvrševanju svojega poklica.

Le tako bo pravosodstvo sloveno na temeljih pravičnosti in služilo državljanom kot posameznikom in kot skupnosti, ker ne bo delovalo pod ukazom in vplivom zlonamernih sil, niti vladnih niti strankarskih, ki so še vedno pri življenju, kar priča že dejstvo, da po šestih letih italijanske republiške ustave še danes ne delujeta niti višji sodni svet, niti ustavni sod, ki ju ona predvideva kot najbolj učinkovito jamstvo za pravično tolmačenje in izvajanje zakona in ustavnih določil.

Akademski klub »JADRAN« vabi na
»STEFANOVANJE« s plesom,
ki bo v soboto, dne 26. t.m., v mali Rossettijski dvorani.
- Začetek ob 9. uri zvečer -
Predprodaja vstopnic in rezerviranje miz v soboto od 15. do 19. ure na sedežu kluba, ulica Machiavelli 13-11, tel. 64-91.

Slovesna božična maša pri Sv. Jakobu v Trstu

Tudi letos bo na sveti večer, 24. decembra, ob devetih in pol božična sv. maša, kot slovenska polnočnica.

Vsi zdravi in zavedni Slovinci v Trstu smo čutili resnično potrebo po svoji polnočnici v mestu. Treba je bilo pa vztrajne odločnosti, da smo to dosegli, in sicer za deveto uro in pol zvečer, ker o polnoči imajo Italijani svojo mašo.

Lansko leto je bila udeležba velika, čeprav je bilo vse bolj skromno. Letos pa bo vse kar se da slovesno, zato pričakujemo še večje udeležbe. Sodelovali bodo slovenski duhovniki iz sosednjih mestnih župnij, ker bo maša peta s tremi duhovniki.

Nastopilo bo okrog petdeset pevskih moči. Poleg latinske Gruberjeve maše nam bo naš zbor zapel nekaj novih in starih božičnih pesmi.

Na vsak način se pravim Slovincem ne bo težko odločiti, kam naj gredo na božični večer k maši.

Le škoda, da ni v lepi božični noči še kje druge maše za Slovence, da bi imeli več ugodnosti.

Radio Trst II bo šentjakobsko mašo oddajal o polnoči. Marsikdo bo po radijskih valovih slišal tudi svoj lastni glas.

Vljudno vabljeni vsi!

Mizarji kmetovalci podjetniki
Deske smrekove, macesnove in trdih lesov, trame in par-kete nudi najugodnejše
CALEA
TEL. 90441 TRST
Viale Sonnino, 24

Vsi na silvestrovanje
Slovenskega dobrodelnega društva
v Machiavellijevo ulico 22/II - Poskrbljeno je za zabavo in buffet

Božična molitev

Gospod, Gospod!

Iz vseh cerkv Te glas zvonov pozdravlja,
vesoljno stvarstvo Tvoj prihod proslavlja.
Med ljudstvi milijoni se budi,
da Te kot Kralja vredno počasti.
Prepasan s čudežno močjo in slavo
na svet prinašaš luč in mir in spravo.
In dušam pot odpiráš do spoznanja,
ki ga božična blagovest oznanja:
Beseda božja je meso postala
in bo med nami v veke prebivala.
O, Angel velikega sklepa, pridi —
v sijaju svojem zemljo vso obidi,
svoj blagoslov prinesi slednji hiši
in zemeljsko gorje iz src izbrisi,
Gospod, Gospod!

Ljubka Sorli

TRST - SLOVENSKO OKNO V SVET

V ogledalu naračunostne statistike Trst ni „città italianissima“? Vsi dokazi govorijo, da je le narodnostno mešano italijansko-slovensko mesto na slovenskem narodnostnem ozemlju

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

Mislamo, da bi dokaj pripomogli k boljše pojmovanju tržaškega narodnostnega vprašanja, če navedemo računsko podatke o številu današnjega prebivalstva in odnosu med narodnostmi na Svobodnem tržaškem ozemlju, ki naj bi bil danes. Ti podatki so izvedeni iz treh različnih, in sicer:

- a) na podlagi avstrijskega ljudskega štetja iz leta 1910,
- b) na podlagi italijanskega ljudskega štetja iz leta 1921,
- c) na podlagi kompromisa med obema štetjema.

Podatki so vzeti iz članka: »Il Trattato di pace ed i nostri confini, ki ga je po mirovni konferenci objavil italijanski geograf in etnograf Mario Longhena v »L'UNIVERSO«, »Rivista dell'Istituto Geografico Militare«, Firenze, Anno XXVIII - 1948, Vol. I, stran 1-18.

SVOBODNO TRZASKO OZEMLJE (con A in B) bi na temelju avstrijskega ljudskega štetja iz leta 1910 moralo imeti danes:

Italijanov	131.160	38.4 odst.
Slovencev	120.203	35.2 odst.
Hrv. in Srbov	51.813	15.2 »
Jugoslovancev	172.016	50.4 odst.
Raznoročev	38.193	11.2 »
Skupaj:	341.389	100.0 odst.

Torej se italijanski napovedovalci zares niso motili, da bi Trst dobil jugoslovansko večino, če bi bil ostal v zvezi s svojim prirodnim zaledjem, ne pa po prvi svetovni vojni na račun podkupnine izročiti Italiji, ki je v njem krepila svoj fašizem.

SVOBODNO TRZASKO OZEMLJE (con A in B), naj bi na podlagi italijanskega ljudskega štetja iz leta 1921 sedaj imelo:

Italijanov	194.390	57.1 odst.
Slovencev	98.574	29.0 odst.
Hrv. in Srbov	35.644	10.5 »
Jugoslovancev	134.218	39.5 odst.
Raznoročev	11.705	3.4 »
Skupaj:	340.313	100.0 odst.

Da bi gornje računsko podatke lahko pravilno ocenili, moramo pripomniti, da se je ljudsko štetje leta 1921 vršilo po požigu vseh slovenskih in hrvaških narodnih domov, po zatirju vseh slovenskih šol, zadrug in denarnih zavodov, in ko je zaradi zločinov italijanske terorije najmanj 20 tisoč Slovencev in Hrvatov, rojenih in živčih na ozemlju, ki danes tvori STO, pobegnilo v Jugoslavijo. Pri takih okoliščinah, ko je biti Slovenec, Srb ali Hrvat pomenilo tvegati glavo ali iti v internacijo na Liparsko otočje, smo lahko ponosni tudi na gornje številke, še bolj pa na tiste naše rojake, ki so tudi takoj ustraševani ostali zvesti svojemu rodu.

Za avstrijsko statistično tehniko »občevalnega jezika« pravi italijanski zgodovinar Angelo Vivante v »Irridentismo adriatico«, l. 1912, na str. 129:

»Občevalni jezik ali bolje njegova barbarska razlaga predstavlja sredstvo avstrijskih Nemcev, izmišljeno v dnevi, v katerih so bili še edini gospodarji države. (Kakšno barbarstvo so počeli Italijani, ko so oni bili — edini gospodarji države?) Z njegovo pomočjo so mogli verjeti ali narediti verjetno za druge, da so požirali precej več Slovanov, kakor pa jih je v resnici padlo ali jih pada v asimilacijskem procesu germanizacije.«

V Trstu, Goricki, Istri in Dalmaciji velja takrat gornje pravilo tudi za Italijane, ker so avstrijske oblasti zaradi troveze na tem področju dosledno podpirale — italijanizacijo.

V zadoščenju nam mora biti, da o lažnosti podatkov italijanskega ljudskega štetja ne dvomi niti sam — Mario Longhena, zato takoj prehaja na kompromisno formulo med avstrijskim in italijanskim ljudskim štetjem, po kateri izjava sledeči odnos današnjega prebivalstva na Svobodnem tržaškem ozemlju:

Italijanov	161.105	47.4 odst.
Slovencev	106.792	31.4 odst.
Hrv. in Srbov	45.533	13.4 »
Jugoslovancev	152.325	44.8 odst.
Raznoročev	26.374	7.8 »
Skupaj:	339.804	100.0 odst.

Priznati moramo, da je Mario Longhena za svojo sredino dokaj pošten, zato si glede gornjih »kompromisnih« števil skuša takoj olajšati vest z naslednjim komentarjem:

»Prav gotovo te številke ne odgovarjajo ugotovljeni resnici, toda predstavljajo sredino: razlikujejo se od števil, dobljenih uradno leta 1946 (nikoli objavljene!), toda pravilno ocenjujejo zadnje štetje (italijansko l. 1921), se približujejo stvarnosti — resnici, in to je, kar smo želeli...«

Stvarnost, resnica, dodali bi še — kje je pravica? Da, ta stvarnost je precej drugačna od zanesljivega klica gospoda Pelle: »350 tisoč Italijanov na Tržaškem ozemlju hrepeni po združitvi z »Materejo Italijo!« Ta stvarnost tudi odločno nasprotuje nedavni neosnovani trditvi znanega kolumnista Mr Constantina Browna: »Trst in Istria sta tako italijanska, kakor je Texas ameriški.« (»The Evening Star«, Monday October 26, 1953.)

Mnenje mednarodnih izvedencev se temeljito razlikuje od Pellinih in Brownovih »ugotovitev«. Medzavezniška komisija izvedencev za etnična vprašanja pri mirovni konferenci v svojem referatu iz leta 1946 poroča:

»Anketa na licu mesta v glavnem potrjuje ozemeljsko razdelitev italijanskega in slovenskega prebivalstva v Trstu, kakor jo podajajo statistični podatki avstrijskega ljudskega štetja iz leta 1910. Vidi se, da je središče mesta pretežno italijansko, večina predmestij, ki se neposredno drže mesta, imajo slovensko večino in pomembnejše italijansko manjšino, a naselbine mestne periferije so skoraj popolnoma slovenske.«

Ta ugotovitev mednarodnih strokovnjakov za vsakega dovolj razločno pove prav isto, kar trdimo tudi mi, namreč, da je središče tržaškega mesta le — italijanski otok sredi slovenskega etničnega ozemlja!

Kdo naj odloča o bodočnosti Trsta? O bodočnosti Trsta smejo odločati le Tržačani, nikakor pa uvoženi priseljenci! Tržačani iz osrčja tržaškega mesta pa nimajo nikakršnih pravic o odločanju usode predmestij s slovensko večino, še manj pa o usodi popolnoma slovenskih okoliških občin. Mesto

to je Slovenci, imeli to srečo, da se je naseljevanje Italijanov iz južnitalijanskih pokrajin osredotočilo na središče tržaškega mesta ter je tako okolica ostala narodnostno čista, SLOVENSKA.

Končno, poleg vsega nasilja, ki ga je fašizem več kot dvajset let izvajal nad jugoslovanskim življenjem v Slovenskem Primorju in Istri (tako imenovani Julijski krajini), zlasti v Trstu samem in poleg vseh statističnih potvorb, ni mogoče danes zanikati ogromne jugoslovanske večine v coni B, popolnoma slovenskih okoliških občin v coni A, in niti ne skriti vsaj 50 tisoč Jugoslovancev v samem Trstu, ki celo predstavljajo večino v tržaških predmestjih. Prav zares smo lahko ponosni na te naše rojake, da jih je toliko ostalo trdnih in neomajnih pod nasiljem, za katero najvišji britanski informativni krogi uradno ugotavljajo dobesedno tole:

»YUGOSLAVS OF VENEZIA

Šovinizem in imperializem proti razumu in pravici

Le bežen pogled na zemljevid zadostuje človeku, ki ni prav popoln analfabet v zemljepisju, da takoj uvidi, kako Italija nima kaj iskati na vzhodni obali Jadranskega morja.

Trst in še nekaj jezikovnih otočkov na istrski obali, za katere je pokojni voditelj istrskih Hrvatov in hrvaški ban Luginja dejal, da so le italijanski gumbi na »jugoslovanskem kaputuu«, v katerih je italijanska večina obdržala, zahvaljujoč umetni doselitvi ter asimilaciji slovenskega življa za časa fašizma, iščejo avtonomno ured-

GIULIA' SHARED THE PRIVILEGE OF BEING THE WORST TREATED MINORITIES IN ALL EUROPE.«

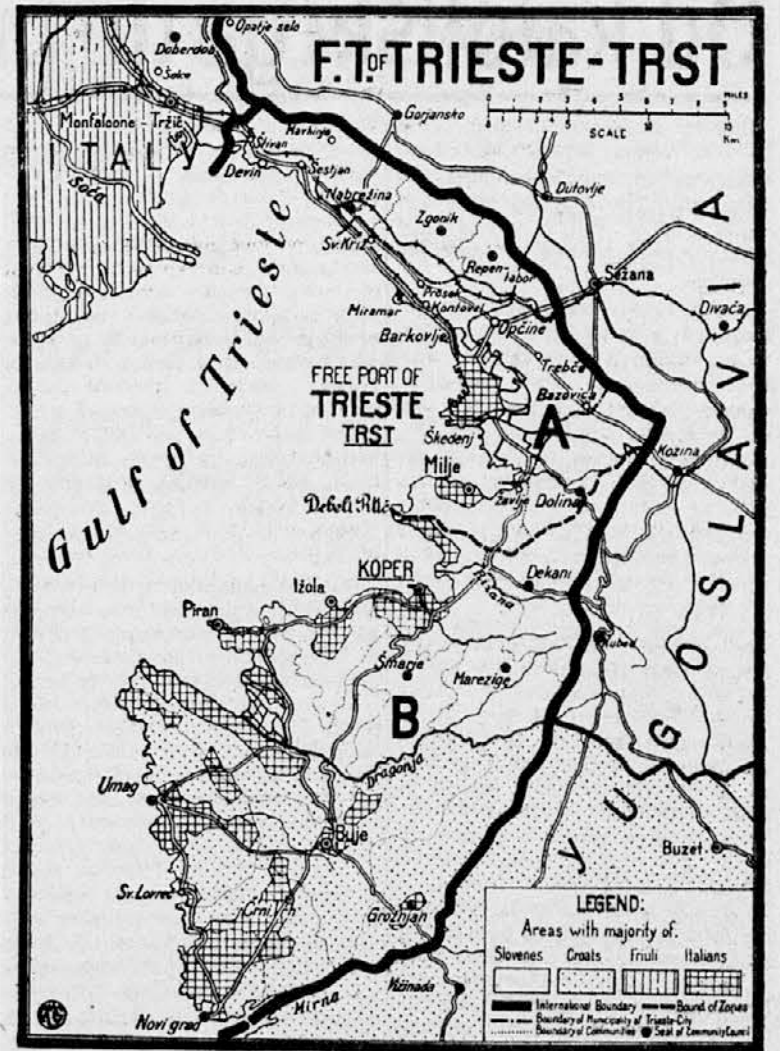
Nase ljudstvo je dovolj trpelo, ko so večerajšnji priseljenci streljali njegove najboljše sinove v hrbet, ko so požigali njegove narodne domove, ropali njegovo trdo zaslužen premoženje, brisali celo raz nagrobnih spomenikov slovenske napise in ko so ti domisljavi »kulturonosci« v solah pljuvali slovenskim otrokom naravnost v usta, če so se drznili spregovoriti v materinem jeziku eno samo besedo.

To se ponoviti nikoli več ne sme, če zahodni demokratični narodi pred vsem svetom naravnost ne bodo dokazali, da po njih toliko poudarjena načela o svobodi, demokraciji in človeških pravicah NE VELJAJO, KADAR TO GRE ZA SINOVE IN HČERE 220 MILIJONOV BROJECH SLOVANSKIH NARODOV!

stu? V prvi vrsti zadovoljitev šovinističnega pohlepa z zlaganimi prividi o italijanstvu Julijske krajine, Istre in Dalmacije nahajalskih italijanskih množic. V drugi vrsti odskočno desko za sanjavi italijanski imperializem na Balkanu. V tretji vrsti zaščito italijanskih luk pred Trstem.

Italija je naravni sovražnik pomorskemu razvoju Trsta! Po prvi svetovni vojni je Italija z rapalsko mirovno pogodbo sprejela obvezo, da bo takoj zgradila železniško progo Trbiž - Predil - Kobarič - Sv. Lucija, da bi tako po najkrajši poti zvezala Trst z Avstrijo in Čehoslovako. Tega seveda ni nikdar storila, ker je skušala usmeriti ves promet preko Pontebe v Benetke, kar ji je v glavnem tudi uspelo.

Zgodovinska borba med Benetkami in Trstom se je nadaljevala in se še nadaljuje. Benetke, ki so od

NARODNOSTNA KARTA CONE A IN B STO

leta 1918 zaostajale v prometu za koli mogla utrditi oblast beneške Trstom za 876 tisoč ton, so istega leta pod Italijo prehiteli za 827 tisoč ton. Danes Benetke strupeno nasprotujejo usmeritvi avstrijskega prometa v tržaško luko, še bolj pa obnovitvi »Avstrijskega Lloydja« v Trstu. Tu je treba iskati razlog, zakaj se Italija upira, da bi samostojen Trst postal svobodna luka za vse podonavske države, kar edino bi obnovilo blagostanje tržaškega prebivalstva, tako tudi tržaških — Italijanov.

Na kaj opira Italija svoje zahteve v Trstu? Gospod Pella kriči, da je v Trstu 350 tisoč Italijanov, da Trst do leta 1918 ni nikdar pripadal Italiji, niti se je v njem kdaj

Po prvi svetovni vojni je fašizem z ognjem in mečem prekršjal in prekršal tržaško prebivalstvo. Pričakovali smo, da bodo po drugi svetovni vojni zavezniški prisilili Italijo, kakor tudi krajevne tržaške oblasti, na popravilo krivice, ki jih je fašizem prizadejal Slovincem, v kolikor se te sploh popraviti morejo. Ne, nasprotno!

(Konec prihodnjič)

Odmevi novembrskih neredov

Od zadnjih, novembrskih neredov v Trstu je preteklo dovolj časa, da si moremo ustvariti o njih nepristransko sodbo.

Do neredov je prišlo v času, ko se je na diplomatskem področju bila srdita borba za vplivanje na razvoj dogodkov v zvezi z razpletom tržaškega vprašanja. Razen tega so hoteli njihovi prireditelji doseči oziroma izsiliti takojšnjo izvedbo britsko-ameriškega sklepa od 8. oktobra ne glede na jugoslovansko voljo in ne glede na dejstvo, da je stala jugoslovanska vojska na naših mejah, odločena, da prepreči vsako enostransko rešitev tržaškega vprašanja mimo svojih bistvenih narodnostnih, gospodarskih in političnih koristi na tem kočljivem severnojadranskem prostoru.

Nismo daleč od resnice, če tudi trdimo, da so hoteli pobudniki novembrskih revolucionarnih nastopov, tukajšnjih iredentistov in fašistov doseči popolno kapitulacijo Zavezniške vojaške uprave in si s tem pred italijansko politično javnostjo lastiti zaslug, da so »osvobodili« Trst brez sodelovanja britsko-ameriških zaveznikov in brez jugoslovanskega pristanka v primeru pričakovane sporazumne rešitve spora o Trstu med Jugoslavijo in Italijo.

Tokrat se je tudi svetovna javnost bolje poglobila v raziskovanje in ocenjevanje naših krajevnih prilik. Morda je treba to pripisati odločnemu jugoslovanskemu stališču in vojni nevarnosti, ki je prtila, če bi Velika Britanija in Združene države hotele samovoljno uresničiti svoj sklep od 8. oktobra.

Zato si hočemo zdaj ogledati nekaj značilnih britanskih in ameriških sodb o položaju glede Trsta, ki je nastal po novembrskih dogodkih.

Posebni dopisnik »Manchester Guardian« poroča o razgovoru, ki ga je imel s področni poveljnikom, generalom T.J. Wintertonom, o nevarnih izgledih. Ta je izjavil, da po objavi sklepa od 8. oktobra ni pustil italijanskih krogov v dvomu, da ne bi hotel ohraniti popolnega nadzorstva nad upravo na področju A, in da ne bi zahteval vestranskega, spoštovanja ukazov ZVU, dokler bi pač britanska oblast nosila odgovornost za mir in red na Tržaškem. Upošteval pa je italijansko razburjenje zaradi 8-oktobrskega sklepa in zato nekaj dni trpel nezakonito izvajanje italijanskih zastav na javnih poslopih. Končno je dosegel odstranitev zastave — občinske-

ga poslopja in obvestil župana Bartolija, da italijanske zastave ne sme več izobesiti na občini, ker bi ga s tem prisilili, da bi moral ukazati, naj jo snamejo. Župan se za ta poveljnikov nasvet ni zmenil: 3. novembra je iz Rima izizvalno ukazal, naj italijansko zastavo spet izpostavi na občinskem balkonu. Zato jo je ameriški polkovnik odstranil, ker je bilo pač domeneženo, da italijanski zastav ne bodo izobesili na javnih poslopih, dokler bodo ostali Britanci v Trstu.

General Winterton je nato objavil dopisniku, da ga je italijanska vlada obvestila o možnih nemirih, ki naj bi 3. in 4. novembra izbruhnili v Trstu. Italijanska vlada ga je hkrati vprašala, če bo z vojsko zadržati morebitne nered. General Winterton pa ni hotel zadostiti tej radovednosti italijanske vlade o podrobnostih, kako bo skušal ohraniti mir in red v Trstu. Odgovoril je samo, da je za red v Trstu osebno odgovoren in da bo red zato ohranil. Področni poveljnik si je na jasem, da pade večji del krivde za novembrske nemire na »Odbor za italijanstvo Trsta«, ki ga je ustanovil župan Bartoli, ki je tudi njegov predsednik. Ta odbor je 5. novembra proglasil splošno protestno stavko in s tem napolnil mestne ulice z ljudmi, ki so jih kmalu razvneli vodje že pripravljenih fašističnih skvader.

Dopisnik »Manchester Guardian« tudi poudarja dejstvo, da so Italijani verjetno pozabili na grožnjo beograjske vlade, da bo s svojo vojsko vdrla v Trst, če bi prišlo do izvedbe sklepa od 8. oktobra, in ugotavlja, da je ta grožnja docela ustavila vsako britsko-ameriško pobudo v tem smislu. Morda pa so Italijani pri tem računali, da se bodo spopadli z Jugoslovani in da bi jim morale v takem primeru zahodne sile priskočiti na pomoč v okviru Atlantskega obrambnega sporazuma... Italijani so pri tem verjetno pozabili tudi na glavno nalogo Atlantske zveze, ki je, ohraniti mir! Zakaj ne priznajo Italijani — se vprašuje dopisnik — da so zavezniške sile v Trstu, čeprav je padlo šest žrtev, preprečile poboj med Jugoslovani in Italijani? Na žalost bodo v italijanski javnosti, ko bo že mnogo vode preteklo pod tržaškimi mlinjskimi kolesi, ohranili v spominu samo sliko, objavljeno v številnih italijanskih revijah, dveh mladenčev, ki nosita po Rimu tablo z napisom: »Porci inglesi, tornatevene a casale

»The Times« poroča o nezadovoljstvu med tržaškimi Italijani zaradi žalostnih dogodkov, ki so terjali šest smrtnih žrtev; vsi ti trezno misleči Italijani obžalujejo dogodke, ki se niso »izplačali«. Ti Italijani so sili raznih južnjakov, ki so znani kot poklicni organizatorji neredov. Pri vsaki študentovski manifestaciji se pojavijo ti južnjakariji, ki tvorijo zloglasno mestno četr v Caveni in na Drevoedu, in te manifestacije s spretnimi propagandnimi gesli in lažmi sprevržejo v demonstracije in krave izgrede. Znano je, da so te skvadre južnjakov plačane naravnost iz Italije. Njihovo delo pa povezujejo in vodijo bivši italijanski častniki.

Zanimiva pa je vest dopisnika lista »The Times«, da so celovodilni italijanski krogi v Trstu nasprotovali nalogu župana Bartolija, da je treba izobesiti italijansko zastavo na občinski stavbi, čeprav so dobili za to izrecno povelje področnega poveljnika in sporočilo, da bi jo policija v takem primeru odstranila. Dopisnik se pa čudi raznim italijanskim izjavam, da novembrski izgredi niso bili organizirani, čeprav imajo oblastva o tem neizpodbitne dokaze.

»San Francisco Chronicle« z odločnostjo priznava, da so hoteli Italijani z novembrskimi kravatimi izgredi izsiliti izvajanje sklepa od 8. oktobra. S tem pa so dosegli prav nasprotno, ker so s tem dokazali, da jih ne prevaja dobra volja, prevzeti s primerno preudarnostjo delikatne upravne naloge v Trstu. Svet se je namreč prepričal, da bi pomenilo, spraviti Italijane in Jugoslovane drugega profi drugemu na področju A, zares pravo katastrofo. Pella naj ve, da bi pomenila nasilna rešitev tržaškega vprašanja veliko grožnjo za mir v Evropi in na svetu.

List končuje svoje zanimive in resnične ugotovitve takole:

»Če bi Italijani dokazali pripravljenost, prevzeti z zrelostjo odgovornost, ki so jim jo hotele naložiti Velika Britanija in Združene države, bi bilo verjetno, da bi moglo priti do umika zahodnih oboroženih sil po dolocenem načrtu; Jugoslavijo pa bi mogli držati v šahu z diplomatskim pritiskom. Vse to pa je zdaj izgubljeno po krivdi samih Italijanov. Se vedno so Američani in Britanci dolžni, ohraniti red, in za to je dana samo ena možnost, in sicer ta, da ostanejo na svojem mestu v Trstu.«

POGLED NA TRST: V OSPRED

Trst, kot pristanišče, ima svoje prirodno zaledje tja do iznad Muenchena, Prage in Budimpešte. Če noče glede tega zaledja vršiti svoje prirodne funkcije, ima temmanj pravico z italijanskimi fašističnimi metodami zasluževati »na neposredno slovensko okolico, ki mu daje — mleko, zetje in solato! Ne bomo priznali nikakršnih zemljepisnih in gospodarskih zaskrožitev, nego zahtevamo — narodnostno črto!

V kolikor so podatki Zavezniške vojaške uprave (»Trieste Handbook« 1950) točni, nam njihova vzporeditev s podatki avstrijskega ljudskega štetja iz leta 1910 daje zelo zanimivo številčno sliko, kaj vse se je za časa fašistične Italije dogajalo v Trstu in njegovi okolici.

LJUDSKO ŠTETJE V CONI A:

Avstrijsko leta 1910:	
Italijanov	127.438
Jugoslovancev	93.254
Raznoročev	30.190
Vsega prebivalstva	250.892

Z V U leta 1950:

Italijanov	237.000
Jugoslovancev	63.200
Raznoročev	00.000
Vsega prebivalstva	300.200

RAZLIKA:

Italijanov	109.562 (več)
Jugoslovancev	30.054 (manj)
Raznoročev	30.190 (manj)
Vsega prebivalstva	49.318 (več)

Po gornjem pregledu se je prišlo 109 tisoč 562 Italijanov in odsešlo 30 tisoč 54 Jugoslovancev ter 30 tisoč 190 raznoročev, ali pa sta se zadnji dve skupini poitalijančili. V resnici je razlika še večja, ker je leta 1918 bil odnos med Jugoslovani in Italijani v današnji coni A nekako enak 120 tisoč : 120 tisoč. Tako so Italijani porastli za 117 tisoč, a Jugoslovani padli za 57 tisoč. Gornje številke kažejo žalostno sliko fašistične raznoročevne politike v Trstu in okolici. Pri vsem tem pa so Jugoslovani,

JU PREDMESTJE BARKOVLJE

ditev, ki bo Italijanom zagotovila kulturne in politične potrebe sredi jugoslovanskega narodnega ozemlja.

Italijani kaj takega niti ne mislijo dati 80 tisočem goriskih in beneških Slovencev, ki so nasprotno — del strnjene slovenskega narodnega ozemlja, čeprav so z mirovno pogodbo pristali na to, da bodo Slovincem dali avtonomijo.

Italijanski državniki so tudi popolnoma pozabili na nauk, ki ga jim je dal veliki nacionalist in revolucionar Mazzini, da se začne italijanska vzhodna meja tam — kjer se Soča izliva v Jadransko morje. Italija, ki se vsa koplje v morjih, pa hoče tam, kjer sega med Sočo in Dragonjo slovensko narodno ozemlje do jadranskih obal s par kilometrov širokim pasom napraviti jez, ki naj Slovence na slovenski obali zapre dostop do morja. Se veš, ne samo Slovencev, katerih ozemlje sega nad 250 m globoko v Podonavje, nego vsem podonavskim narodom, ki so po poteh tekočih preko slovenskega ozemlja navezani na tržaško luko. Prav ti podonavski narodi so z ogromnimi žrtvami gradili tržaško pristanišče; ne Italijani! Italija je dobila Trst z londonskim paktom na račun — podkupnine.

Trst je pod Italijo pomorsko propadal. Njegov promet je padel s 6 milijonov 147 tisoč ton na 3 milijone 18 tisoč ton. Tržaška trgovska mornarica, ki je pred prvo svetovno vojno imela 700 tisoč ton, danes, po tridesetletnem italijanskem gospodarstvu, živi na 143 tisoč tonami manjših ladij. Italija je tržaško, večinsko preokoeansko ladjevje prigradila ter razdelila med pristanišča v Benetkah, Genovi in Neaplju. Da bi tržaško prebivalstvo nekako vzdrževala, je zgradila in s subvencijami podpirala drobno industrijo in obrt. Tako nesaravno gospodarstvo v Trstu je za finančno itak šibko Italijo vedno predstavljalo ogromno breme. Breme na račun šovinizma in imperialističnih sanj.

Kaj pravzaprav išče Italija v Tr-

Od katoliškega do pravoslavnega božiča

Ceprav so Hrvati in Srbi ločeni po veri, vendar se njihovi božični običaji ne razlikujejo bistveno. Temelj jim je povsod poganstvo - slovanski, ki se je razvijal pod vplivom krščanstva in sosednih narodov.

Hrvati in zahodni Srbi so bili bolj pod nemškimi in romanskimi vplivi, dočim so bili vzhodni Srbi bolj navezani na ostale balkanske narode. Celotni muslimani v Bosni in Hercegovini, ki so bili prestopili v islam, so se ohranili nekateri prejšnji krščanski običaji. Božični običaji so tesno zvezani z novoletnimi običaji, saj je božič pričetek cerkvenega novega leta in je bil v srednjem veku tudi pričetek svetnega novega leta.

Od številnih najrazličnejših vplivov je naposled ostalo kot glavni božični običaj sežiganje božičnega panja, »badnjaka«, na odprtjem ognjišču. Ta običaj je bil razširjen na vsem slovanskem jugu od praga preteklega stoletja, ko je iz mest in zahodnih krajev pod nemškim vplivom začelo prodirati tudi v naše kraje božično drevo, mnogo mlajšega in čisto nemškega izvora. Božično drevo je popolnoma iztisnilo badnjak iz banske Hrvatske, vendar so kljub temu ostali tudi v tej mtični hrvatski pokrajini nekateri srbsko-hrvatski običaji, zlasti posebnosti božične mize. Badnjak nima torej nikake zveze s pravoslavljem in ga poleg Srbov čislajo tudi katoliški Hrvati v Dalmaciji, v Bosni in Hercegovini. Poleg tega je, ali je vsaj bil, ta običaj zažiganja panja razširjen tudi pri mnogih drugih narodih na ozemlju nekdanjega rimskega cesarstva, kar dokazuje, da ne gre samo za slovanski običaj.

Naša literatura o božičnih običajih je prav neznatna. Nekateri univerzitetni profesorji so pisali o njih v božičnih številkih dnevnikov, med drugimi prof. Samšalović z zagrebške in prof. Trojanović z beograjske univerze, bolj znanstveno pa beograjski strokovnjak prof. Cajkanović v Srpskem književnem glasniku. Edino večje delo s tega področja je spisal v nemškem jeziku dr. Edmund Schneeweis, bivši dolgoletni lektor nemščine na beograjski univerzi in profesor na nemški univerzi v Pragi (»Die Weihnachtsbrauche der Serbokroaten«, Dunaj 1925). Na kratko je nato obravnaval božične običaje še v svoji najnovejši knjigi »Grundriss des Volksglaubens und Volksbrauchs der Serbokroaten« (Mohorjeva družba v Celju, 1935). Po Schneeweisovem pionirskem delu sem tudi jaz sestavil te delce, ki mi jih je ljubezljivo spopolnil še ugledni hrvatski strokovnjak g. dr. Milovan Gavazzi, profesor etnologije in etnografije na zagrebški univerzi.

BADNJAK

Omenili smo že, da zlasti pri Slovencih mnogi smatrajo badnjak za izrazito pravoslavni običaj. Toda že Valvasor v svojem znanem delu poroča o tem zanimivem običaju v Istri, in ga razlaga tako, kakor se še danes vrši pri naših južnih bratih. Nadalje poroča, da se duhovniki borijo proti temu praznovanju, kar pomeni, da so ga čisto pravilno smatrali za običaj, ki je prešel iz poganstva v krščanstvo. Schneeweis omenja od slovenskih krajev samo Gorico, kjer so panj sežigali še okrog leta 1850, in sicer pod imenom »božič«. Srbsko-hrvatski izraz badnjak izvira od bdeti, ker se ves običaj vrši na dan in v noči sv. večera (badnji dan, badnje večer).

Za badnjak izbere srbski kmet mlado hrastovo deblo, ako ga ni pri roki, pa tudi sadno drevo, oliko ali dve vinski trti navzkrižno. Hrvati uporabljajo močnejše steblo. Se pred sončnim vzhodom ga na dan 24. decembra poseka. Badnjak se poseka v rokavicah in obdaja se z žitom; nad njim se preloži kolač, medtem pa se strelija iz puške. Panj, ki je ostal, se tudi obdaja z žitom ali polije z vinom; mnogokje položijo nanj kos kolača kot žrtev. Doma sprejmejo nosilca badnjaka s strelom veselja, gospodinja pa mu izroča poseben kolač.

Do večera ostane narobe obrnjen badnjak naslonjen ob hišna vrata. Ko začne prve zvezde, ga nese gospodar z rokavicami v hišo, pri čemer stopi čez prag najprej z desnega noga. Po pozdravu »Hristos se rodi« in odgovoru »Va istinu se rodi« (pri Hrvatih »Sretan božič« ali »Na dobro Vam došlo Isusovo«) poročenec brez odgovora, gospodinja badnjak zopet potrosi z žitom in orehi. Potem gre gospodar trikrat okrog ognjišča in dreza v ogenj s panjem ter govori blagoslov iskre, ki se glasi (na pr. v o-kolici Zajččara: »Koliko varnica (isker), toliko ovaca, novčica, jarcica, piličica, klasate pšenice, muške dečice, telaca, surih svinja, crnih koza, a najviše života i zdravljaja«).

Včasih vzdigne badnjak visoko pod krov, da bi tudi žito tako visoko rastle, naposled pa ga položijo na ognjišče, tako da pride srednji del v ogenj, debeli konec pa je obrnjen proti vzhodu. Kjer sežigajo več panjev, kakor n. pr. v Dalmaciji, jih polaga o navzkrižno. Badnjak se potem polije s posvečeno vodo, pokadi s kadilom in po zdravici polije še z vinom. Odsekani konec namažejo z medom ali z maslo in položijo nanj od vsake hrane polno žlico in denar; ponekod zakoljejo na njem tudi perutnino. Ko je badnjak pregorel, debeli konec ponovno polijejo z vinom in ga nato odmaknejo. Strel iz puške sporoči to sosedom.

Ostanki badnjaka so zelo čislani. Ognju in pepelu se pripisuje velika moč v zdravljenju, plodnosti in odvračanju vsega slabega. Iz ostankov se režejo križci, ki se potem namestijo v hiši, hlevu in na polju. V nekaterih krajih sežigajo badnjak tudi pred novim letom, ponekod pa tudi pred Tremi kralji. V Sremu krasijo božično drevo in hkrati sežigajo badnjak.

BOŽICNA MIZA

Poleg badnjaka je med narodnimi običaji Srbov in Hrvatov najbolj značilna božična miza, ki je ostala tudi v banski Hrvatski skupno z božičnim drevesom. V krajih, kjer je badnjak že izginil, se še bolj uveljavlja pomen mize. Miza mora biti bogato založena, da bo tako obilno vse leto. Pri Srbi posujejo pod v sobi s slamo, na to slamo razgrnejo prt in nanj postavijo božične jedi. Samo v mestih ter v severnih in zahodnih krajih jedo z mize, toda tudi auka je slama pod ptom in na pedu. Miza se tri dni ne pospravi, da bi hrana služila tudi dušam pokojnikov. Večerjo na sveti večer prične oče z molitvijo in zdravico. Jedo se samo postne jedi. Pri Srbi je na mizi ali na prtu posoda s kašo od luščinark (varica), sveča gori pa pred rodbinskim svetnikom; pri Hrvatih je na mizi posoda z žitom, sredi posode pa stoji goreča sveča. Na mizi je pri Hrvatih še krožnik

z zelenim, vzklitim žitom, v sredi lepa, rdeča jabolka.

Slamo prinese gospodar v hišo takoj za badnjakom, ponekod opazajo on in domači pri tem kokaš in piške, da bi se perutnina čim bolj razmnožila. Božični slami se pripisuje velika moč plodnosti in služi tudi kot amulet. Znanstveniki so mnenja, da pomenijo obredi s slamo staro indogermansko obredno žrtev na trti. Tudi slama ostane v sobi tri dni, ponekod celo do sv. Treh kraljev. Na božični mizi mora biti tudi obredni kruhi (hlebci). Pojavljajo se v vseh velikostih in oblikah: otrok v zibelki, plug, domače živali, sod z vinom, pastir s čredo, klas žita, razni ornamenti itd. Seveda ne manjka na srbski božični mizi vsrbske pečenke, tudi svinja se zakolje za božič med posebnimi obredi.

KOLEDNI OBICAJI

Casu od božiča do sv. Treh kraljev pravijo Srbi nekršteni dani. Ker je od prvega obiskovalca na božič odvisna sreča v novem letu, ga Srbi še prej naročijo, če le more, da bo lepega, zdravega dečka, ki mu pravijo »prolaženika«. Ko pride, ga gospodinja potrosi z žitom, dečko pa dreza z življenjsko šibo v

DOMAČE ŠEGE IN NAVADE

Za božič kliče Cerkev resnost, spokornost, molitve, post. Središče vsega so adventne zornice, ki krijejo takoj nekaj skrivnostnega v sebi. Kako jih slovansko ljudstvo ljubilo! Ko ne morejo vsi k zornicam, bo nekdo zastopal »našo hišo«. Mraz se že oglašja vedno ostrije, zelo se krajša dan, peč prihaja do veljave, saj poljska debla so končana in mati zemlja že počiva po utrudljivem rojenju in zorenju. Po odhodu Miklavža se že sprašujejo po pastirju, da se čim lepše pripravijo jaslice, po nezaneženem gozdu se že ogleduje po lepem zelenem mahlu! Krojčarji, šivilje, čevljarji so preobloženi z naročili, ker vsak želi biti za božič nov. Otroci se že pogajajo z materjo, kdo bo šel k polnočnici, odrasli pa gredo itak vsi, seveda za varuha hiše pa eden mora biti. Moški pri hiši skrbijo, da se dovolj drv za praznike, ker peč mora te dni krepko dihati — kdo bi zmrazil ob največjih praznikih?

Tako se približa zadnji teden v adventu. Oče razlaga družini, kako bodo blagoslovili z kadilom, mati pa, kako častiljiv je poprtnjak. Ze prehaja adventna pesem »Vi oblikaj« v »Sv. Jožef in Marija grsta v mesto Betlehem«; že nosijo za devetdnevno božiča od hiše do hiše Marijo: pritrčen obred, ki obstaja le v ustnem izročilu, predčuje Marijino in Jožefovo potovanje v Betlehem, zato prenočuje Marija vsak dan v drugi hiši vsa v rožah, molitvah in v to sestavljenih pesmih. »Jutri pa ne bo več spremljanja Marije«, se označi v mraku pred vilijo božiča. V tej hiši ostane Mati božja do Svečnice. Neko izredno slovesno razpoloženje se objemlje vas, vsa hiša se že skrbno poriba in očisti. Nervozna se pojavlja pri mnogih, zato se malo govori in hitro dela. Komaj se pa vleče mrak na zemljo, že zapojejo čudovito milo vaski farni zvonovi svetočno zvonjenje, ki čudovito mehko odmeva v dušah

vernih Slovencev in ki nikdar ne pride iz spomina, pa naj bi šel človek na konec sveta.

Oče vzame lonec z gorečim ogljem, deklica nosi blagoslovljeno vodo, sinček pa kadilo. »V imenu Očeta...« — vse se odkrije in poklekne. Gospodar je duhovnik, hiša je svetilišče, molitve, blagoslovljena voda, kadilo kot v cerkvi — družina pa eno sree z eno prošnjo: »Jezusček pridi še v našo hišo« — vrata se odpirajo in prav po vseh sobah in shrambah gre svečenik družine in kropi, molji, kadi vse — iz hiše pa naravnost v hlev k poljevnim živinici, ki sama čuti, da je nekaj nenavadnega. Kako je naš kmet strnjen z živino v trudu in znoju in uživanju domačih pridlov! Sivec v kotu oči najprej pokropi. Ta dva vola nosita breme težkega prevažanja: — no, še tebe, rdečka, in še tebe, plavka, da bodo zdravi telčki in veliko mleka, pa še junčko, da bo kmalu močna, ker siva že odnehuje, pa še telčka, ki ga je prinesel Miklavž, in že živahno skače po hlevu. — Janezek pa zajčke kropi, da bi jih bilo vedno dosti. Francka očetu šepetaje: Se naše putke maramo. — Iz hleva gredo mimo kozle, ki se ščetinjajo — dva se dozorevata, eden je dal kolone za božične dneve — dva sta za naprej. »Oh, da bi bilo vse po sreči molji gospodar — zdaj pa še skedenj poln slame in sena, pa še kozolec, da bi ne bilo ognja in strele, pa še v kolarnico, pa še v klet, da se pokropi kadi z jelzem in repo, kupe krompirja in korenja — vmes pa pojejo zvonovi — od vseh strani se zliva svetovito glas brnastih klicarjev. — Obred je končan — vsa družina se zbere pred jaslice in božičnim drevescem. — Kar se sproži »Sveta noč...«, nato »Glej zvezdice božjke, potem pa molijo zbrano vse tri dele sv. rožnega venca.

Jaslice žare v lučkah, vse oči so uorte v božje Detce in Marijo in v pastirke. Svetovito pesmi se vžigajo kar same od sebe. — Gospodar določi, kdo bo za varuha hiše, naroča pažnjo, ker hudobni ljudje ne počivajo. Sosedje so prišli, da počakajo polnočico — pa se razvijajo pogovori — sosed ve o hlapcu, ki je na sveti večer v risu hudobca klical; drugi, kako so ga na ta večer coprnice vodile, ko se je bil zapoznil na potu; Spet drugi, kako se na sveti večer živina pogovarja; kako zakladi v gozdu gorijo; kako čudni popotniki hodijo po hišah na sveti večer — dokler ne pride čas odhoda v cerkev. Trop za tro-

S smrečja vise dolge ledene sveče in trde zelene iglice so obledela v ivju. Vseposod sam bel sneg, samo veselje in smeh.

Družla mladih študentov se po štirin dnevni vrača za božič domov, v Trst in Gorico.

Zvezna postaja že dolgo ni čula toliko vika, hrupa, smeha. »Ne morem in ne morem se ločiti od planin — kaj nam je res treba iti domov?«, izprašuje Marica. Prav tako je govorila poleti, ko je bila v gorah. Ko je čas slovesa, neprestano govori in izprašuje, če ne bi mogli ostati vsaj še kak dan. Izza ovinka pripuha vlak. Družba se nekako razporedi po vozovih in od gorj ostane mladim ljudem le prelep spomin na štiri bele dni.

Marica in Sergij se pripravata. »Kaj se boš delala tako odurno, ko vem, da nisi! Veš — staviš bi, da imaš plamensko bolezen. Zda, ti ni nič mar ne za dom, ne za današnji večer! Zivela bi kot puščavnik v gorski koči, kajne?«

Sergij se jezi, da je veselje. Marica mu nalašč nič ne odgovori. Prvič zato ne, ker bi se najraje zjokala, drugič pa zato, ker ji je navsezadnje ljubo, da ga draži.

»Seveda, molčiš. In ko boš doma, boš prav tako navdušeno pela božične pesmi, kot si tu hribovske. Da te le ni sram!« Sergij je zadel. Marica se razleži in zdaj se smeje on. Končno sta spet prijatelja in pojeta z vsemi drugimi in se smejeta in gledata skozi okno.

Majda navadno pravi, da nima posluha. Vedno je vesela in živahna, danes pa sedi v kotu ob oknu in zdi se, kot bi je ne bilo. Gleda iz doživlja najlepšo sliko iz pravljice o Snežni kraljici. Piš vlaka stresa tu pa tam z dreva oblak liva in snega. Se malo in za nani bo ostala bela lepota. Na Karnski postaji vstopi suhljasta ženica. Sergij ji hitro odstopi svoj prostor in ženica ga začudeno pogleda s hvaleznimi očmi. »Od kod pa ste?« — »Slovenci iz Trsta in Gorice«, je ponosen odgovor. In kot na povzle se oglasi vesela pesem o študentu, ki gre na rajžo.

Majda še vedno strmi skozi o-

kno. Počasi se mračni in nad furlansko ravnino se dviga hrib sv. Simeona. Majda ga gleda, a ga ne razloži popolnoma. Hrib je v oblakih.

»Na viljo je vedno takoj, mi govori tiho Majda. »Vem, da to ni prav nič primerno za veselo družbo, pa si ne morem pomagati. Na predvečer božičnega dne mislim vedno na daljne ljudi in kraje, na oddaljene dogodke. Vidim Vanjo, ki se zdaj gotovo odpravlja smučat, da pozabi na dom in tako zelo oddaljeno domovino. Vidim Mojco v Južni Afriki, Sonjo v Avstraliji.«

»Majda, pojdi no petle, kliče iz sosednjega oddelka.

»Pusti jiha, pravi Majda, »naju bodo že pozabili. Vrli fantje so, pametna dekleta. A bojim se za one druge, ki so že pozabili na slovensko pesem, ki ne vedo več za naše polnočnice. Hudo mi je za sošolko, ki je nekoč zapisala v spominsko knjigo: Vedno pomni ideal, da si hoči Slovenije... — pa me zdaj niti ne pozdravi slovensko!«

Molčim. Kaj naj bi odgovoril tej tiho govoreči deklici, ki govori prej sebi ko meni? — Blizu Tržiča smo, ko se pričneva pogovarjati o najlepšem prazniku, o božiču. Majda bo položila v pripravo jaslice vsko nežnost in ljubezen, da bo sveti večer v resnici svet in nežen dogodek vse družine. »Skrivnost božičnega večera je v tihi in mirnem veselju, ki ga redno vsako leto občutimo ob malih jaslicah. Mislim, da so taki dnevi pravo zdravilo in vir novega upanja za vse nas, ki tako radi podvomimo v smisel življenja. Znova spoznamo, da je svet zgrajen veličastno in nadvse pravilno, da so ljudje v zmešnjavi in kaosu, ne pa svet. Oni, ki iščejo Lepoto, jo bodo našli. Kdor hoče poslušati glas Resnice, ga bo slišal; kdor ljubi, bo ljubljen; dokler bodo zvezde sledile večnim zakonom in dokler bodo vršali vetrovi in tekle reke. — Vidiš, to je zame božič.«

Ne daleč od naju, ne daleč od Majde, ki je govorila duši v vsej preprostosti svoje biti, so se smejali in vikali najini tovariši, najine prijateljice. In tudi oni so požavestno oboževali življenje in mladost, čeprav na drugačen način. Življenje je čudež, v vsem svojem spreminjanju, v sreči in nesreči. Zanjemo le ono, kar smo sejali.

Vlak je že zdavnaj utonil v temno noč. Pred nami je nenadoma, kot vedno, zalesketalo morje v hipni luči ribiške barke ali drvečega avtomobila. Pobegli se je v isti luči devinski grad. Sergij je stopil k nama, ki sva obmolknili ob gledanju morja in starega gradu. »Rad bi storil nekaj dobrega, lepega, dokler živim — in vsako leto ob tem prazniku začutim v duši isto željo«, se sramežljivo dejal Sergij. Majda mu ni takoj odgovorila. Preveč začudena je bila, da je veseljaški Sergij napeljal pogovor na nekaj tako filozofskega. »Toda, kje naj pričem? Živimo v preveč omejenem svetu, treba bi bilo iti daleč v tuj, oddaljeni svet, da bi mogel storiti res nekaj dobrega.«

Videl sem, da je bil v Majdinih očeh pripravljen odgovor, ki ji pa ni prišel do ušnic. Ne vem, zakaj ti tudi jaz nisem odgovoril Sergiju. Izstopili smo na tržaški postaji in si segli v roke. Stirje lepi dnevi so bili za nami, toplja skupnost je bila že zastrta, vsak je šel na svoj dom.

(Vidiš, zdaj bi ti pa rad odgovoril, da ti ni prav nič treba iti v Afriko ali Kanado. Tu, pri nas in med nami boš mnogo bolj storil kaj dobrega in velikega, čeprav o tebi ne bo pisalo časopisje, ne bodo govorili ljudje. Naglica, v kateri živimo, razburilni dogodki, katerim smo priča, nam jemljejo voljo za vsakdanje malenkostne, a vendar velike stvari. Vzrok, da je na svetu tako težko, je tudi v tem, da smo vsi postali mrzli, neobčutljivi za sočloveka. Preprosti nasmeji v tramvaju in prijazna beseda v šoli ali uradu bo naredila čudeže. Morda boš s svojim ravnanjem preprečil marsikateremu obupanu nepremišljeno dejanje. Kar koli smo dobili več kakor drugi, pa naj bo to zdravje, nadarjenost, sposobnost, uspeh, srečna mladost ali mirmo družinsko življenje, zavedati se moramo, da ni bilo to nujno. Kot izraz hvaležnosti je treba srečo zamenjati z majhnimi žrtvami in odpovedmi. In vse te stvari pomenijo narediti nekaj dobrega, nekaj velikega v življenju, Sergij!

Nocoj pogled dobro v oči malemu Jezusčku in pomoli iz srca, tako kot nisi že izza otroških let — in storil boš svojo dolžnost.

Stopi pred jaslice in spregovori odkrito in toplo besedo z domačimi, da ti bo sveti večer ostal spomenik za vse dolgo leto. To bo tvoj božični dan, Sergij.

„Božična“

Mojčina

Te dan je vsega veselja, De-vica je ro-

dila tega si na božje-ga, De-vica je os-tala

naše ga Odreše ni-ka, Stvor-nika ne beškega in

an gelskega kralja. Ndo-je slišu glikteglas De-

vica je rodi-to Boga: je čuda pre ve li-ka. -

NAPEV IZ BENESKE SLOVENIJE

Izseljenčeva božična pesem

Nocoj, nocoj,
ko tiha polnoč
največjo skrivnost označi,
moj duh,
utrujen od težkih boj,
poroma
do doma
čež svet prostorni
po mir in pomoč...

In kakor nekoč
bo pota v poljani
sneg prekril,
vse misli uspaval,
jih v sanje ovil...

Pod streho domačo
pa vonj po kadilu
(ko duši pri obhajilu)
pričaral bo košček nebes...

Oh, res!...
In takrat
ob jaslicah v kotu
bo duh moj bogat...

Ljubka Sorli

VOJKO

Beseda mladini

Božični prazniki so pred nami. O božiču, prazniku družinske skupnosti, rad obujam spomine na svojo mladostna leta. To so bila zame trda leta, ko sem se moral marsikomu odpovedati; včasih sem moral tudi stradati, če sem hotel dojeti čulj, ki sem si ga postavil. Tako je bilo življenje skoraj slehernega slovenskega študenta, ki si je pred in po prvi svetovni vojni moral utirati pot k svobodnemu poklicu.

V gimnazijskih letih, ko je mladi dijak bil še podvržen domotošju, je težko pričakoval božičnih praznikov, da je lahko za nekaj dni šel domov in se ... do siteda najedel. Pozneje, ko smo obiskovali univerze po nemških mestih, je bilo še to nemogoče, ker je bila razdalja od doma pač velika, denarja pa malo.

Ko nismo šli domov, smo vseeno veselo preživljali počitnice saj je sleherni bil vpisan v kak študentski klub in v njem tudi neutrudno delal. V teh klubih smo imeli tudi zabave, a, kar nas je najbolj zanimalo, so bila predavanja in petje.

Vse to sem spregovoril, ker danes ne vidim nič takega pri nas v Trstu.

Kaže, da je današnji študentski rod popolnoma drugačen, in da ni samo zavrgel vseh naših starih študentskih običajev, češ da so zastareli, ampak tudi novih ni uvedel. Lahko celo trdim, da v javnem življenju tržaških Slovencev skoraj ni opaziti, da obstaja med nami neka študentska dejavnost.

Spominjam se, da včasih nismo šli študentje niti na večerjo, da ne bi izgubili kakšnega predavanja ali pevske vaje. Ta predavanja, ki so bila v klubovih prostorih, so bila neverjetno obiskovana. Vsak mlad človek se je hotel na ta način izpopolniti in črpati tu, česar mu šola ni nudila.

Po tej drugi svetovni vojni so se Tržani zopet začeli izkazati na kulturnem polju. Nešteto je bilo prireditev, akademij, koncertov; »Slovensko narodno gledališče« začenja letos že svojo deveto sezono; a kje, vprašam vas, je mladina na vseh teh kulturnih prireditvah?

Danes lahko vsakdo vidi, da na takih predavanjih ni niti enega študenta, da v pevskih zborih ni mladih moči in — v kolikor so — se pevske vaje venomer pritožujejo, da ne jemljejo stvari resno, skratka, da na mlade ni mogoče računati.

Prežalostno je govoriti, kaj šele pisati o vsem tem. A moral sem to storiti, ker me to že dalj časa tare. Toliko več je žalostno, ker se to dogaja na tako izpostavljeni točki, kot je Trst.

Kje tiči vzrok za tako pogubno nedelavnost naših mladih sil? Ali so to sploh sile, na katere bomo mogli v bližnji bodočnosti računati?

Mnogi bodo morda tem mojim opazkom oporekali, češ saj sta celo dve društvi, ki delujeta med srednješolci in obstoja celo akademski klub, v katerem so vpisani skoraj vsi slovenski tržaški visokošolci. Res je, da ta društva obstajajo, toda zame je vse to samo na papirju. O srednješkem društvu, ki ga vodi baje neki duhovnik, ne vemo ničesar, v kolikor se njegovo delovanje omejuje le na sestanke med štirimi stenami. Ni ga čutiti niti na šoli, niti v družabnem življenju. Drugo srednješkolo društvo lahko zbere nekaj mladine samo na plesih, ki jih ima vsako nedeljo.

Kaj je pa z akademskim klubom? Kaže, da je edina delavnost tega kluba v organiziranju kakšnega večjega plesa in ... pika. Res je.

da ima ta klub tudi moški pevski zbor, toda ali se ta klub s tem lahko ponaša? Saj pravijo, da polovica članov njegovega pevskega zbora sploh ne pripada visokoškolskim vrstam! Kje je tista živa sila, ki je držala pred leti visoko naše kulturno in politično življenje?

Vem, da je ta ostra kritika, ki pa jo moram izreči, ker se nismo izgubili vere v naš mladi rod! Naši mladi ljudje morajo končno razumeti, da ni dovolj biti vpisan v velikem številu v tem ali onem klubu. Treba je delati in trdno delati! Ali naj si mislimo, da so naši mladi ljudje lenuhi in da se ne zavedajo odgovornosti, ki jo nosijo pred Bogom in narodom?

Ne, tega si ne morem misliti, ker to bi bil pravi samomor naše ga življa!

Mnogi so mi rekli, da naše organizacije ne morejo nuditi pomoči svojim mladinskim društvom, ker so brez vsakih sredstev. Rekli so mi, da ni denarja. Vprašam vas, kje smo pa mi imeli denar, saj smo včasih bili brez večerje in kljub temu smo se s skromnimi sredstvi prebili do cilja....

Verjamemo, da nas bo mladina slišala in razumela, kaj od nje pričakujemo. Mi ji bomo pa nudili našo skromno pomoč, da bo nadej krenila izgubljena.

Trdno upam, da se bodo v novem letu, ki bo morda zgodovinske važnosti za nas, pokazali sadovi te moje kritike.

Vsa dijaška društva morajo sodelovati, tekmovali med seboj, katero društvo nam bo nudilo najlepše kulturne večere, da bodo dela naših velikih mojstrov zopet zablistela pred nami, da se bo naših privreditev udeležila vprav in pred vsem mladina, da bodo mladi glasovi še enkrat pričali, da živimo na lastni zemlji, da smo tu doma in sicer v lastni narodni sredini!

Starešina

V PRICAKOVANJU...

Najlepše božično darilo

V mali podeželski gostilnici v

Prestonu na Angleškem božična noč ni obetala nič dobrega. Mladi gostilničar in njegova žena sta živela že vse leto v težkih skrbih in žalosti. Njihov petletni sinček je kmalu po božičnih praznikih težko zbolel. Najprej so mislili, da se je pošteno prehladil, zdravnik pa je ugotovil težko obolenje na pljučih, jetiko. Zato so malega bolnika nemudoma odpeljali v bolnišnico. Zahrbni bacili so našli levo pljučno krilo, hrbtenjačo in celo možgane. Slučaj malega Cedrika je izšel brezupen.

Polnih sedem mesecev je otrok mihal med življenjem in smrtjo. Številne punktacije niso nič zalegle. Ko so končno zdravniki predpisali injekcije streptomiceina, se je zdravstveno stanje malega bolnika rahlo izboljšalo. Tedaj se je nenadoma pojavila nova bolezen. Mali Cedrik je dobil ospice in zdravniki so obupali nad nadaljnjim zdravljenjem. Telesce že tako močno izčrpalo po težki tuberkulozi, pač ne bo preneslo novih vbrambnih naprov, ki jih je zahtevala nova bolezen.

Zgodilo pa se je nekaj izrednega. Ospice so temeljito pregnale tuberkulozo. Cedrik, ki je ležal v nezavesti in tako rekoč v agoniji, se je nenadoma osvestil. Tempera-

tura se je hitro znižala in okončala, ki so že skoro povsem odpovedale, se so napolnile z novimi življenjskimi sokovi. S tem pa trpljenje malega bolnika še ni bilo zaključeno. Mali je kar čez noč u-slepel.

Cedrik bo ostal slep vse svoje življenje, je dejal zdravnik ob svojem zadnjem obisku bolnika. »Samo čudež bi ga mogel rešiti!«

Približila so se božični prazniki 1. 1952. Gospa Ida, nesrečna mati malega Cedrika, je preobrnila vse trgovine, da bi našla nekaj primernih igrac za malega slepca.

Ko se je mati, obložena s paketi vračala proti domu, jo je že na cesti presenetilo nenadno veselo vrčanje malega Cedrika. Ko je dospela v vežo, je na zgornjem stopnišču zagledala svojega sina z žarečimi na široko odprtimi očmi in blaženim nasmehom na obrazu.

»Mama, vidim, vidim!« ji je neprestano ponavljal Cedrik in po stopnicah drvel mami nasproti.

Prihitel je oče in v resnici ugotovil, da mali Cedrik točno loči predmete, ki so mu jih razvrščali pred očmi.

Sledilo je nešteto vprašanj, s katerimi je mali Cedrik obmetaval starše, kajti zanj je bila dragocena vsaka minuta, da si prikljče v spomin zopet številne slike, ki so se mu za časa oslepelosti že skoro izbrisale iz spomina. Cedrik se je vrnil v čudežno deželo. Nepristano je zapiral veke in jih zopet hitro odpiral, da bi se prepričal, ali je temna noč zanj v resnici minula.

Ko so pred letom dni prihiteli v Preston številni časnikarji in spraševali, kje je gostilnica malega Cedrika, so jim ljudje z žarečim zadovoljstvom odgovarjali: »O, že vemo, kaj bi hoteli, preživeti najusrečnejšo božično noč v vsej Angliji!«

Od tega dne dalje so zdravniki in znanstveniki mnogih angleških in tudi tujih medicinskih fakultet preiskali malega Cedrika. Najboljše očesni strokovnjaki so zatrjevali, da ne najdejo nobene znanstvene razlage, kako je ohranil očesni živec prišel ponovno do svoje življenjske moči. Najboljši očesni zdravnik v Angliji pa je izjavil: »Pogostokrat smatramo ljudi mnoge stvari za čudežne, ki pa jih medicina kaj lahko pojasni. V primeru malega Cedrika pa je naše znanje povsem odpovedalo!«

Francoz o Sloveniji

Marcel Schneider je mladi francoski romanopisec. Doslej je napisal sedem romanov, ki jih odlikuje izredno lep slog. Razen tega je glasbeni kritik znanega pariškega dnevnika »Combat«.

Letošnje poletje je prebil v Sloveniji. Svoje vtise iz naše lepe dežele je zgostil v 21 strani obsega-jočem pesniško navdahnjenem članku z naslovom »Slovenski šopek«, ki ga je objavil v novembrski številki francoske revije »La Table Ronde«, katero urejujejo znani književniki François Mauriac, Gabriel Marcel, Jean Mistler, Thierry Maulnier in Charles Orenge.

Članek »Slovenski šopek« ima tri dele, in sicer: »Nagelja«, »Rožmarine« in »Roženkravte«. O teh simboličnih naslovih pravi Schneider:

»Če govorica rož ne laže, pomeni ta simbolični šopek strastno gorečnost, zvestobo in umetniške darove. Te tri značilnosti, ki pa same po sebi še ne označujejo vsega, vendar dovoljujejo temu čudovite-

mu narodu, da vidi v tem rastlinskem grbu svojo podobo, ki je prav nič ne spravlja na laž. Njegovo zgodovino predstavlja vrsta nesreč: Slovenija jih je preživela kot po nekakšnem čudežu. Kako neki se je mogla upirati german-skemu tlačanju in ohraniti svoj jezik, svojega duha in svoje navede? Vidite, v tem je slovenski ponos in — naše občudovanje.«

Nato obravnava vlogo slovenskih pesnikov v političnem vstajenju slovenskega naroda in pravi:

»Kako so prazna obravnavanja o prepadu med poezijo in dejanjem, umetnostjo in življenjem! Sonet ali pesmica sta prav tako pomembna kot vojna bitka. Prešeren je prvi pesnik na Slovenskem. Treba je videti, s kakšno milino ga Slovenci obkrožajo; jaz nisem še nikdar videl bolj ljubljenega pesnika!«

V poglavju o »Nagelju« razmišlja Schneider o Ortomirju in vojnih invalidih, ki jih je srečal ob Bohinjskem jezeru, o Bogomili in Bledu, Blejskem gradu in Blejskem otočku. Na koncu tega poglavja podaja razgovor s tajnikom zveze književnikov Jugoslavije, Aleksandrom Vučom, in pisateljem Ivom Andričem.

Pod naslovom »Rožmarina« razmišlja Schneider o slovenskih žrtvah v drugi svetovni vojni, o njihovih pokopališčih v Strmecu pod Mangartom, v Begunjah in pod Ljubeljskim prelazom.

V poglavju »Roženkravta« pa obravnava slovensko pesem, o kateri pravi:

»Slišal sem lepo število teh zelo starodavnih, pozabljenih ali novejših pesmi in pritegnila so me naše zavoljo raznolikosti ritma in tonov, drznosti modulacij, svobodnosti in pesniške fantazije. Veliko jih diha nekakšno gorečo melanholičnost, najbolj vesele pa se pozvzno do nebrzdanega veselja, ne da bi padle v vulgarost ali plitkost. Zdrave so kot gorski zrak in prozorne kot planinski potok.«

Schneider hvali slovensko gledališko življenje in okus, ki je — po njegovem — povprečno večji kot v Franciji.

Na koncu govori pisec o našem Devinu, o Prešernu in o izkopavanjih v Stični, kjer si je po nesreči zlomil nogo. Zato se posavlja z občutenimi besedami:

»Zbogom potovanja! Ne bom videl v slovenski Istri strahotnega mrtvaškega plesa v cerkvi Marije na Skrljcu, ne Bele krajine in njene narodne umetnosti, in ne po-slednega jezera, ki izgine včasih pod ravnico Krasa, in ki je kljub temu zelo razburilo moje domišljijo. Zbogom tudi Postojnska jama, katere nadrealistične vizije bom poznal samo po litografijah starega letopisca Valvasorja!«

Zanimiva in posnemanja vredna božična navada

Danski ribiči obdarujejo siromake v svojem ribiškem naselju s celotnim plenom rib, ki so jih ujeli na dan pred božičnim večerom. Ta dan — tako pripovedujejo obiskovalci — so danski ribiči še prav posebno marljivi in nobeno se tako slabo vreme jih ne odvrne od ribolova. Ta navada danskih ribičev je stara že nad tisoč let. Z njo želijo danski ribiči osvežiti spomin na Petrov obilni ribji lov. Reformacija se je sivočasno z vsemi sredstvi trudila, da bi to navado odpravila, vendar se ji to ni posrečilo.

Lepa in posnemanja vredna navada!

Božične navade raznih narodov

V prvi polovici decembra je bila v Chicagu, v Združenih državah, vrsta najrazličnejših razstav in prireditev pod geslom: »Božič po svetu«.

Namen teh prireditev, posvečenih vsak dan drugemu narodu, je bil, pokazati, da ameriški božič sestavljajo božične navade in običaji, ki so jih drugod rojeni naseljenici prinesli s seboj v novi svet.

Tej misli so bile posvečene raz-

stave, ki jih je organiziral Znanstveni in industrijski muzej, ter na katerih je bilo prikazano praznovanje božiča pri raznih narodih. V omenjenem muzeju je bilo tudi središče ostalih prireditev, ki so spremljale razstave, in ki so jih prirejale mnoga narodna društva, klubi in organizacije čikaškega mesta. Na razpolago je bila muzejska dvorana, ki je večer za večerom sprejemala do tisoč obiskoval-

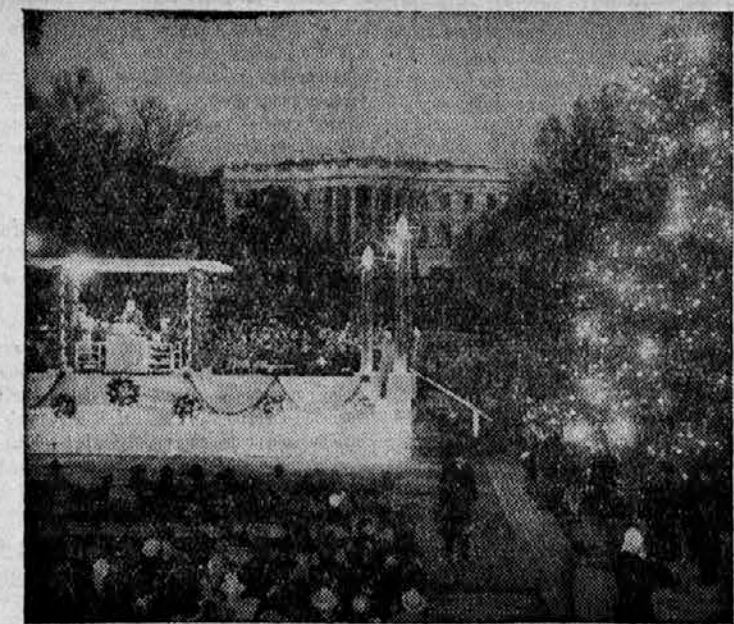
cev. V muzejski kavarni so bili narodni božični večeri, kot so značilni za sodelujoče narodnosti.

Predvsem se je vrsta prireditev in razstav osredotočala okrog sledečih božičnih izročil: nemškega božičnega drevesa, nizozemskega Božička, italijanskih pastirskih prizorov in jasilic, skandinavskega o-mela, škotskega božičnega češpljevega pudinga, orientalskega kadila, starodavnih angleških božičnih koralov in podobno. V parku v krog muzeja so okrasili drevesa po navadah in običajih vsakega od sodelujočih narodov. V tem gozdu božičnih dreves sta bili posebno lepo okrašeni drevesi Litve in Ukrajine, ki so ju litvanski in ukrajinski emigrantje okrasili z lepimi česki, kot je pri njih, v domovini, v navadi.

Med narodnostnimi skupinami, ki so pri omenjenih razstavah in prireditvah sodelovale, so bili tudi Hrvatje.

Poslednji dan prireditev, 13. decembra, dan sv. Lucije, je bil posvečen Švedski in Združenim državam. Na ta dan so Švedski iz Stokholma s svojimi rojaki, priseljenci v Chicagu, izmenjali božične sveče. Stokholmski župan, Albert Anderson, je poslal ob tej priložnosti tudi božično sporočilo rojakom v Chicagu, v katerem med drugim pravi:

»Prebivalstvo obeh mest želi, da bi bila luč teh sveč simbol naših skupnih želja, da bi prišlo več luči na svet in več prijateljstva in ljubezni med narode.«

BOŽIČNA SVEČANOST NA TRGU PRED BELO HISO V WASHINGTONU

Komu dolguje Trst svojo veličino?

trebnih kupcev in pa drugo blago, po katerem je Podonavje povpraševalo, pa ga ni proizvajalo.

Da bi pa ostvarili možnost prodaje notranje proizvodnje in ostvarili možnost nabave dragocene ga levantinskega blaga, so bile potrebne prekomorske zveze, je bila potrebna organizacija brodarstva; prav tega pa ni bilo mogoče pričakovati od domišljavih Tržčanov. Njim se je zdelo, da jim Avstrija dolguje vso tisto pomoč, ki so jo dotlej prejimali v prazno, in niso hoteli videti, da od Trsta brez pomorstva Avstrija nima nobene koristi, in da prav zaradi tega svoje proizvodne raje odpremlja proti Jadranu kot na Hamburg, v Severno morje, ali pa po Donavi, v Črno morje.

Avstrijska korist od Trsta je slo-nela torej na pogoj, da vzhodno-jadranski pomorci opuste beneški trg. Da bi jim pa to omogočili, je bilo potrebno, odstraniti cerinsko pregrado in tržaški pristaniški promet postaviti na novo podlago. Kajti šele tedaj, ko bi se dobra volja državnih oblasti v Trstu po-

kazala za učinkovitejšo kot beneška gospodarska organizacija, so mogli pričakovati, da bodo pomorci iz Kvarnera, Lošinja, Dubrovnika in Boke Kotorske — ti so bili pa edini kraji vzhodnega Jadrana z večstoletnim pomorskim izročilom — s svojimi ladjami raje pristajali v Trstu.

Leta 1787 je pod vplivom novih ukrepov tržaški promet beležil nov porast. Kolikšna blaga, ki je pristajala po kopnem in po morju, je dosegla izmero 21 tisoč 500 ton v vrednosti nekaj nad deset milijonov goldinarjev. Toda od 4 tisoč 230 ladij, ki so prispele v tržaško luko, jih je priplulo nič manj kot 3 tisoč 169 pod zastavo sv. Marka. Sami beneški državljani so namreč raje opuščali Benetke, kjer so bili cariniki bolj zopni in podkupljivi kot kdaj koli prej; kjer so uporno vzdrževali stare prometne ovire in prepovedi; kjer je bilo izmečkov in prednosti glede cen vskladiščenja in prevoza, in kjer za razliko s Trstom ni bilo več tolikšnega priliva industrijskih proizvodov.

Beneška zakonodaja je bila v rokah zaspanega mestnega plemstva, medtem ko so avstrijske oblasti ne-le v Trstu, ampak tudi v pokrajini tržaškega zaledja budno pazile na to, da bi s primernimi ukrepi dale čim večjo pobudo za gospodarsko dejavnost.

V Benetkah je bilo mestno plemstvo vezano na stare ustanove, v Trstu pa je državna oblast s krepkim zamahom razveljavila statutarne ovire in motnje ter si prizadevala, da bi se kreditni posli vršili v čim svobodnejši obliki. Važno je bilo pri tem dejstvo, da so pomorci in trgovci sami prevzeli pobudo za izgradnjo novih ustanov. Marija Terezija namreč ni dopuščala kot njen oče, da bi državni in dvorski uradniki in svetniki s svojimi zaviralnimi ukrepi tlačili promet. Sveži državni pobudi ter prizadevanosti pomorcev in trgovcev se je treba zahvaliti, da je Trst tedaj prekosil Benetke in da je postal glavno obmorsko skladišče južne Nemčije.

Pod vplivom teh sprememb se je v Trstu začela razvijati tudi in-

dustrijska dejavnost. Leta 1768 je tu bilo 13 tovarn, dve tkalnici, tri svečarne, tri tvornice, ki so proizvajale maraškin in druge alkoholne pijače, tri mlinarne, dve vrvarni in dve strojarni.

To sicer se ni bilo veliko, vendar je pa njihov obstoj imel svojo prilačnost, ker je pokrtil potrebe domačega in začasnega prebivalstva.

Med novodošliimi je bilo mnogo Grkov in turških podanikov. Grški izseljenci so prihajali večinoma iz Male Azije, s Krfa in otokov, s Peloponeza, kjer so Turki 1. 1718 zopet vzpostavili svojo oblast in deželo podredili pašom, ki so bili albanskega porekla.

Določbe požarevskega (1. 1719) in beograjskega (1. 1739) miru, ki so avstrijskim podanikom zagotavljale svobodo davkov in dajatev v Turčiji ter turškim podanikom v Avstriji, so dale novo pobudo za razvoj Trsta. Grki, Levantinci, Bosanci, Srbi, Albanci so bili turški državljani. Oni niso bili le posredniki za ceneno nabavo levantinskega blaga, ampak tudi za prodaj-

jo industrijskih proizvodov tržaškega zaledja.

Leta 1768 so ustanovili posebno pokrajino, avstrijsko Primorje, ki so jo izločili iz Kranjske in Hrvaške. Leta 1767 so kapitana tržaške oblasti podredili neposredno karnalni intendaturi, tedanjemu finančnemu ministrstvu. In slednjé so 27. aprila 1769 izdali znameniti oglas, ki je Trst proglasil za odprto in svobodno pomorsko mesto. Področje, ki je bilo svobodno carin, se je raztezalo od Zavelj do vključno Sv. Križa. Pri Zavljah je bila namreč meja beneške Istre, medtem ko je obala od Sv. Križa pa do izliva Soče pripadala vojvodini Kranjski.

Do zopetnega zastoja je prišlo v Trstu, ko sta se 1. 1772 Poljska in Turška zapletli v težko vojno.

Giacomo Casanova, ki se je tedaj mudil v Trstu, je imel priliko, opaziti denarno stisko državne blagajne, ki ni mogla izplačati niti državnih nameščencev, niti vojakov. Inž. Vidali, ki so ga poslali z Dunaja, je ugotovil, da je tržaška luka zanemarjena in da ladjedel-nica trpi na pomanjkanju solanin delavcev. Vojna v Levantu je namreč znova privlekla ladjevje in strokovnjake v Podonavje ter v Turčijo in Rusijo. (Se nadaljuje)

VII.
Toda cesarica se ni dala begati, ampak je še trdneje in zavestneje vztrajala na zavzetem stališču. Jadranski izhod je postajal vse bolj potrebenji Podonavju, ki je razvijalo svojo tkalsko proizvodnjo in začelo jače kot kdaj koli prej izkoriščati rudno blago Stajerske, Koroške in Kranjske. Stanovi so sicer tudi v teh deželah neradi gledali odločne naredbe, ki so prihajale z Dunaja, saj so pomenjale ukinitve deželnih prepovedi in mitnin. Sedaj, ko so suhozemne zveze postale mnogo lažje in hitrejše, je nastopil vedno večji dovoz blaga v primorske kraje. Za Trst so bili ustvarjeni pogoji za večji napredek glede dovoza blaga proti morju. Državno edinstvo, kateremu je prav Marija Terezija dala nesluteno mladostni izraz, je pomenilo in dajalo mnogo večje pobude kot pa prejšnja, že zdavnaj preživela organizacija alpskih stanovskih dežela.

Sedaj je nastalo vprašanje, če bo v Trstu mogoče najti odziva za ves ta iz dneva v dan jačji prov-cit, in s katere strani bo pobuda prišla. Blago je sicer moglo prihajati iz obdonavskega in prekodonavskega zaledja vse lažje in brže, vendar je pa za to blago bilo po-

Radijski izotopi služabniki človeka O hrani in vitaminih

Najdragocenejši na področju medicine - industrije - poljedelstva - biologije in drugih znanosti

Znanstveniki izjavljajo, da so po odkritju mikroskopa najvažnejša iznajdba za znanstveno raziskovanje radijski izotopi.

Radijski izotop je majhen kosček druge snovi, ki je postal radioaktivna s tem, da so ga izpostavili obsevanju v atomski peči ali ciklotronu. Radijska aktivnost, ki jo pridobi tako ta material, ni stalna in se prej ali slej spet izgubi, pri čemer povzroča posebno izžarevanje. Radij, eden od redkih radioaktivnih snovi v naravi, je pomagal znanstvenikom kot prvi pripomoček, da so se naučili, kako se lahko uporabi tako izžarevanje. Zdi se, da na radijsko izžarevanje, ki ga lahko ugotovimo in merimo z napravami kot je Geigerjev števec, ne vplivajo niti vročina niti mraz niti razni kemični procesi.

Nekateri radijski izotopi so bolj nestalni kot drugi in postanejo zato lahko nevarni. Drugi, ki se dolgo ohranijo, se ne nakazujejo možnosti uporabe. Vsi lahko s primerno uporabo koristijo. Radijske izotope merimo po enoti curie — po iznajditeljih Marie in Pierre Curie — ali tisočinki curie.

Leta 1951 je novi Brookhovenski laboratorij v New Yorku začel izdelovati nekaj specialnih radijskih izotopov. V tem laboratoriju izdelujejo samo 18 vrst izotopov, med katerimi nekaj nadse kratkoživih, kot je na primer radioaktivni klor 38, katerega radioaktivna uporabljivost traja le 38 minut.

Čas, ki ga morajo radijski izotopi prebiti v atomski peči, kot tudi čas kasnejše uporabljivosti, zavisi v veliki meri od vrste izžarevanja, ki ga izločajo. Znanstveniki razločujejo tri vrste izžarevanja: alfa, beta in gama žarke. V nasprotju z vročimi žarki, ki jih lahko čutimo in svetlobnimi žarki, ki

RADIOAKTIVNI IZOTOPI V MEDICINI — Pri prevozu radioaktivnih izotopov je potrebna velika previdnost. Često prevažajo izotope z letali, in sicer namestijo pakete z izotopi na koncu letalskih krlj, s čimer odpade potreba hrambe izotopov v debelih svincenih zabojih.

jih lahko vidimo, žarkov radijskih izotopov ne moremo niti videti, niti čuti, slišati, vonjati ali okusiti s človeškimi čutili. Nekateri radijski izotopi izžarevajo vse tri vrste žarkov, večina pa samo dve ali eno.

En alfa delec ali žarek ne more zaradi svojega malega obsega globokoje prodreti v trdno snov. Nekaj listov papirja ali cela zdrava človeška koža ustavi večino alfa delcev. Beta žarek je še manjši, je to tako majhen elektron, da tehta sedem tisoč takih žarkov toliko kot en alfa delec. Beta žarki prodrejo 8 mm globoko v telesno tkivo, les ali tanka ploščica kovine jih ustavi. Gama žarki so podobni rentgenskim žarkom in prodirajo enako daleč. Čeprav prodirajo gama žarki od vseh teh vrst izžarevanja najgloblje, lahko s primerno uporabo škodujejo telesu manj kot drugi vrsti. Gama žarke lahko ustavimo samo z debelim betonom ali z okoli 10 cm debelo svinceno ploščo.

Radijske izotope merimo po dolžini uporabnosti, merila enota je »half-life«, to je »pol življenjske dobe«, kar pomeni čas, v katerem se razgubi polovica radijske aktivnosti. Načelnik izotopskega oddelka ameriške komisije za atomsko energijo izjavlja: »Radioaktivni izotopi ne umirajo hkrati. Nekateri zamrejo prej, drugi kasneje. Nič ne more napovedati, kdaj se bo posebno nestalen atom razkrojil ali zamrl, če pa imamo veliko število takih nestalnih atomov, lahko izračunamo povprečni čas, v katerem se bo razkrojila poljubna skupina atomov.«

Ta »half-time« je za nekatere radijske izotope lahko tudi samo odloček sekunde in taki izotopi so seveda za praktično uporabo brez koristi. »Half-time« uporabljajo radijski izotopi pa znaša od 12 ur do več let. Radiojod ima »half-time« osmih dni, radioaktivni o-

glik več kot pet tisoč sedem sto let.

Radijske izotope pridobivamo tako, da položimo male količine materiala, ki ga hočemo radijsko aktivizirati, v aluminijeve cevi, cevi pa nato v jedrski reaktor ali atomsko peč, kjer ostanejo toliko časa, kot je potrebno. Ta čas je lahko le nekaj dni, lahko pa tudi več mesecev. Radiosodij pripravljajo iz navadne namizne soli. Zlato polagajo v cev v tankih listih ali v iglah. Kobalt uporabljajo v obliki žice.

Radiojod je največ obetajoče zdravilo, kar so jih do zdaj uporabili proti raku hrustančeve žleze. Radioaktivni jod namreč ne napade raka le v njegovem prvotnem leglu, ampak zasleduje tudi celice, ki so se iz prvotnega legla raztrosile po telesu in jih uničuje. Radiojod lahko uporabljamo tudi za ugotavljanje in zdravljenje toksične gošče in drugih motenj hrustančeve žleze ter za diagnozo tumorjev v možganih. Ta jod je zlasti vreden za zdravljenje na hrustančevi žlezi bolnih, pri katerih ni mogoča operacija. Radioaktivni jod zavira z zmanjšanjem delovanja žleze biološko presnavljanje telesa in tako olajšuje določene vrste srčnih motenj.

Obsevanje vpliva na vse žive celice, vendar je mnogo večji učinek na hitro rastoče celice nevarnega raka kot na normalne celice, ki rastejo počasi. Tako je mogoče z velikimi količinami izžarevanja, ki se naglo uporablja, uničiti rane vrste raka.

Radioaktivno zlato obeta uspehe pri pobijanju raka na pljučih in v trebušni votlini. To dragoceno kovino lahko injicirajo naravnost v tumorjevo gmo ali v votlino za preprečitev nabiranja tekočine odnosa nje odpravo. Velika prednost radioaktivnega zlata je kratka doba radijske aktivnosti, »half-life« znaša le tri dni. Bolnik, ki se zdravi z radioaktivnim jodom, pa ostane radioaktiven teden dni.

Radijski kobalt — ki ga imenujejo tudi »radij ubogi« — uporabljajo zdravniki enako kot v preteklosti radij. Fosfor, eden od šestih radioizotopov, ki jih v medicini najbolj uporabljajo, je zelo koristen pri zdravljenju kožnih in krvnih motenj.

I industrija in poljedelska uporaba radijskih izotopov stalno narašča. Radioaktivnost uporabljajo za izdelovanje boljših avtomobilskih olj, strojnih delov in gumijevih obrobov. S tem, da ločene dele napravijo radioaktivne, lahko hitro in točno ugotovijo stopnjo obrabe. V teku so tudi že poskusi za raznovrstno drugo industrijsko uporabo radijskih izotopov.

Tako imajo v načrtu hladno sterilizacijo zdravil in živil. Dejstvo, da lahko žive organizme usmrtijo z radijskim izžarevanjem pri neznanu povečani temperaturi, nudi razne možnosti, tako tudi sterilizacijo proti vročini občutljivega antibiotika penicilina. Možna bo torej sterilizacija živil brez vročine. Raziskovanje na tem področju stalno napreduje.

Ameriško poljedelsko ministrstvo in brookhovenski laboratorij izvajata obširne raziskovalne programe glede rastlin, katerih namen je, doseči boljše pridelke, boljše izrabo zemlje in gnojil ter poglobiti se znanje o uporabi umetnih gnojil. Nekateri optimisti že napovedujejo, da bo z radijskimi izotopi mogoče doseči v nekaterih pokrajinah dvojno žetev na leto, zatreti rastlinske bolezni in sploti podvojiti količino poljskih pridelkov. Zaenkrat so pa raziskovanja še v poskusnem štadiju. V brazde, ki so zorane v krogu okrog spredišča, ki izžareva radijske žarke — uporabljajo pri tem radioaktivni kobalt — so posejali razne žitarice in druge rastline in tako preučujejo učinek izžarevanja.

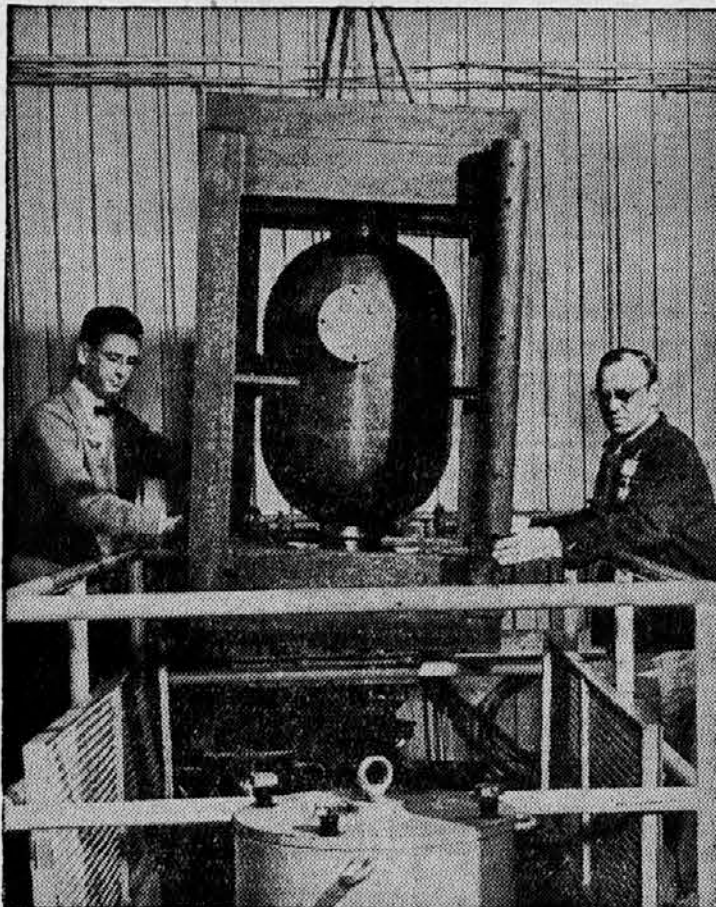
RADIOAKTIVNI IZOTOPI V MEDICINI — V neki angleški bolnišnici preizkušajo bolnika s pomočjo radioaktivnih izotopov. Zaščitna sestra, ki jo vidimo na sliki, sledi z »Geigerjevimi števci« kroženju radioaktivnega joda v hrustančevi žlezi.

ge rastline in tako preučujejo učinek izžarevanja.

Pazljivo študirajo razne spremembe v sestavi rastlinskih celic in zdi se, da bodo tozadavni znanstveni izsledki vodili do izboljšanja raznih rastlinskih vrst. Že zdaj napovedujejo na primer, da bo verjetno uporaba radiokobalta na polju preprečila za dalj časa gnitje krompirja.

Oglik 14 je zdaj na glasu kot

najkoristnejši radijski izotop na področju bioloških raziskovanj, raziskovalci, ki ga uporabljajo, napovedujejo tudi veliko važnost tega izotopa za zdravniško diagnozo in zdravljenje raznih bolezni. Oglik 14 pomaga biokemikom pri preučevanju fotosinteze, uporabljajo ga pa tudi še pri reševanju raznih drugih važnih znanstvenih problemov, tako na primer pri preučevanju velikih oceanskih tokov.

RADIOAKTIVNI IZOTOPI, NAJDRAGOCENEJŠI SLUŽABNIKI ČLOVEKA NA PODROČJU MEDICINE, INDUSTRIJE, POLJEDELSTVA, BIOLOGIJE IN DRUGIH ZNANOSTI — Tehniki v atomski tovarni Oak Ridge, Tennessee, pripravljajo pošiljko radioaktivnega kobalta, ki jo bo dobil Institut za zdravljenje raka v Los Angelesu. Kobalt sam tehta manj kot četrt kilograma, zaradi velike radioaktivnosti ga je pa treba spraviti v boben, ki tehta okoli 1.500 kg. Pri ravnanju radioaktivnih kovin morajo biti vsi, ki imajo z njimi opraviti, zelo previdni ter stalno zaščiteni pred ozglanjem ali okuženjem po aktivnih žarkih. Radioaktivni kobalt je važno sredstvo za zdravljenje raka.

PRED ODHODOM

V ljudski demokraciji so gradili zavode za razbijanje reakcije. Razbijanje reakcije je bila ena izmed najnaprednejših pridobitev ljudske revolucije, ki jo je bojevala avantgarda brezrazrednega razreda. Funkcionarji uprave za »Razreake« (razbijanje reakcije) so imeli povsod »spiceljnec«, ki so zasledovali reakcionarje, pa tudi sami so s strogo očiščenim čuvali nad veliko pridobitvijo. Že ob najmanjši sumljivosti kretanj, najneodolnejši opazki, za spoznanje nepremišljenemu koraku in še tako malo čustvenemu poljubu damske roke (oficijsko je bila vsaka dama reakcionarka!) so vstakli zločinca v luknjo »razreake«. Zaradi tega so bili zavodi »razreake« kmalu nabito polni. Po dolgem posvetovanju in trudopolnem delu je vodstvo avantgarde odločilo in sklenilo, da zgradi čim več teh nadvse koristnih in neobhodno potrebnih zavodov »razreake«. Program za gradnjo zavodov je postavilo vodstvo na prvo mesto petletke.

In že je tekel propagandni stroj s polno paro: Radijski oddajniki so noč in dan trobili. Casopisi so objavljali celotno delo, ga poveljevali in slikali v bombastičnih in izbranih besedah na naslovnih straneh, z mastno tiskanimi rdečimi črkami. Politkomisariji in nadebudni aktivisti so sklicevali množične sestanke in ljudske mitinge, na katerih so dajali duška nad veliko revolucionarno pridobitvijo. Mahaje z rokami nad glavami in pred nosovi so risali skozi zrak vsemogoče krivulje kroge in polkroge, vpili in se potili.

In zopet je prinašal tisk cele strani so navdušenih množicah... da se je marsikateremu prisotnemu zasolilo oko radosti ob misli na uprlihubega voditelja... ki je tako moder in očetovski ljubeč, da skrbi nesebično za svoje srečno ljudstvo... in se trudi, da bi ga povsod in ob vsaki priliki obvaroval pred hudimi sovražniki... Pesniki so zlagali in recitali veličastne slavonspeve. (V tistem času so bili moderni sonetije!) Pisatelji so pisali globoko zaničene ljudske romane, polne poveljevanja novega duha (trudeč se stramo, da ne pridejo z linije!). Dramatiki so krali reakcije, komedianti so jo prosto-ško zasmehovali in umazane, surove besede so žele posebno veliko priznanje! TD - društva (telesno-

vzgojna društva) so priredila vsakovrstna športna tekmovanja, katerih višek je bil množični tek čez drn in strn (samo nekaj tekačev in tekačice si je zlomilo noge!), najbolj-ši ljudski tekači pa so z do neba žarečimi baklami stekli v Maršalgrad in jih še vroče poklonili voditelju navdušenega ljudstva, ki se je od sreče objemalo, poljubljalo, klofutalo in metalo v blato... Bivši nezadovoljniji pa so stali na častnih tribunah, se milostljivo smehljali in kimali z glavami...

Delavska, kmečka in LSM (Ljudska študentska mladina) je vsakakoli v povorkah skozi mesta, trge in vasi, pela in tulila, noseč bobne-če transparente.

Se predno so dobili zavodi temeljne kamne in še predno so zasedili različni ministri za planiranje in napredek, »razreake« in polet itd. itd. itd. lopate v osvobodeno zemljo, v znak, da je veliko delo nastorju in orje kamen, ki se izpreminja v plodno zemljo... Pozneje so izklesavali rečimo samo desno roko ali levo nogo, dele noge ali celo samo palce vodje... (Količaja za-veden ljudski sin ali hči sta samoo-bosebi umevno poznala ude ali posamezne telesne dele vodje!)

Najgenialnejša misel se je porodila nekemu, do takrat neznanemu mlademu umetniku (pred »razreake« je bil čestni pometalec! — pose-estnega pometalec opravlja danes moj prijatelj profesor Pokoren): izklesale je vodjo, ki s pestjo ubija zmaja, kateremu srši iz žrela tekoče zlato. Udarno-genialnega mladnika je torej sprejel ljubi vodja, ga postavil vsem kulturnikom za vzgled in ga odlikoval z najslavnejšim odlikovanjem.

In že so pohiteli literatije, publicisti, glasbeniki i. dr., da si idejo o zmaju osvoje, jo po svoje priko-rjijo in vržejo med kulturno žejne množice. Nekateri med njimi so se prenačili in zašli z linije v reak-cionarno brozgo, ker so primerjali vodjo s sv. Jurijem, ki se bori z zmajem. Primerjanje vodje z reak-cionarnim svetnikom je bil zločin, ki je zahteval najstrožjo kazen, ka-zen v zavodu za »razreake«. Ker so se tudi mnogi govorniki, aktivisti, časnikarji in ostali javni delavci na isti način pregrešili, je bilo zaradi pomanjkanja prostorov v starih za-vodih »razreake« nujno, da nove čimprej zgradijo. Zato je sprejela ljudska skupščina soglasno predlog avantgarde, naj se dovrši izgradnja zavodov cela dva meseca pred pred-videnim rokom. Odločitev ljudske skupščine smo sprejeli vsi gradite-lji z nepopisnim veseljem in navdu-šenjem.

Se istega dne sem pobegnil v e-migracijo. F. B.

Kosali in prekašali so se tudi sli-karji, kiparji in skladatelji. Kiparji so rečimo oblikovali vsakovrstne kipe in kince: doprsne in cele, ta-ke, kjer sedi vodja, opasan z bridko sabljo, na konju, take, kjer globoko zamisljen študira državne akte, in končno take, kjer se pelje na trak;

Hranimo se, da živimo. Zato potrebujemo zdravo hrano, ki pa je le takrat, ko vsebuje vse snovi, ki jih potrebujemo naše telo v odgovor-jajoči množini. Drugače nastopijo v organizmu motnje in obolenja.

Zdrava hrana je sestavljena iz dveh skupin snovi: iz takih, ki nam dajejo toploto in moč ter slu-žijo telesu kot kurivo, in iz takih, ki ne dajejo toplotne energije, pač pa so organizmu neobhodno no-trebne.

Snovi iz prve skupine, ki nam služijo kot kurivo, so: beljakovine, ogljikovi hidrati in maščobe. Ker nam te snovi dajejo toploto, raču-namo njihovo moč po kalorijah.

Beljakovine so vse vrste mesa vseh živali na suhem in v vodi. K beljakovinom spada tudi jajčni be-ljak. En gram beljakovine proiz-va 4.1 kalorije.

Ogljikovi hidrati so glavni se-stavni del vseh žitaric, krompirja, sladkorja itd. Moč enega grama o-gljikovih hidratov znaša tudi 4.1 kalorije.

Maščobe dobivamo iz živalskega (mast, slanina, maslo) in rastlin-skega sveta (olja raznih rastlin). En gram maščobe ima 9.3 kalorije.

V drugo skupino spadajo snovi, ki nam ne dajejo toplotne energije, toda so neobhodno potrebne, ker bi brez njih nastopile motnje in okvare na organih. Sem spada-jo: voda, ki drži vse presnovlja-nje v ravnotežju, potem soli raz-nih rudnin in kovin, ki nadomešča-jo izgubo teh snovi v organih, in razni vitamini, ki nas varujejo pred določenimi boleznimi. Ob po-manjkanju enega ali več vitam-inov (avitaminoza) telo težko oboli, čeprav jih potrebuje v zelo majh-nih količinah — nekaj miligramov.

Poznamo več vrst vitaminov. Najbolj znani so:

VITAMIN A

Ta vitamin najdemo v jetrih, ri-bjem olju, mleku, maslu, rumenja-ku; mnogo ga je v korenčku, so-lati, v zelenih zeliščih splot in sa-dju. Pomanjkanje tega vitamina povzroča omehčanje očesne rože-nice, kurjo slepoto.

VITAMIN B

Ta vitamin je v mesu, posebno v svinjskem, jetrih, ledvicah, slanini, gnjati in rumenjaku; dalje v kva-su, klicah pšenice in ječmena, ri-žu, sadju, paradižniku, krompirju, pomaranči, ribezlu. Pomanjkanje

tega vitamina povzroča živčno vne-tje, mišične motnje, zabuhlost, sr-čne okvare.

VITAMIN C

Ta vitamin je v šipku, pomaran-či, limoni, jagodi, paradižniku, so-lati, papriki, peteršilju, žitnih kli-cah, cvetači, krompirju, v oblicah, korenčku in tudi v mleku. Torej največ ga je v rastlinskem svetu. Pomanjkanje tega vitamina dove-de do skorbuta, povzroča krvavi-tev sluznic, kože in mislija. Do to-plote je malo odporen in že toplota pri 40 stopinjah ga uniči.

VITAMIN D

Ta vitamin je v ribjem olju, mleku, rumenjaku, ječmenu; in v sve-žih in prekajenih ribah. Poman-kanje tega vitamina povzroča kosi-na obolenja, angleško bolezen (ra-hitis), omehčanje kosti (posebno v nosečnosti).

VITAMIN K

Ta vitamin je paradižniku, v ze-lenih zeliščih, posebno v špinači, ohrovitu in konopljevem semenu. Ob pomanjkanju tega vitamina se kri težko strdi, kar povzroča, da krvavitve se ne ustavijo hitro, kar je včasih usodno.

Ti vitamini so nam najbolj zna-ni in se o njih največ piše.

Manj znan pa je

VITAMIN E

ki pa je za človeštvo zelo važen, kajti raziskovanja so dognala, da ta vitamin pospešuje plodnost, po-daljšuje življenjsko dobo, nas ob-varuje pred srčnimi boleznimi.

Vitamin E igra v živalskem sve-tu zelo važno vlogo.

Znano je, da je edino opravilo matice skrb za čebelnjaro. Ne nabira medu in niti ne gradi sa-tovja kot čebele-delavke. Matica in čebele-delavke se izležejo iz ena-kih jajčec in tudi ličinke se med seboj prav nič ne razlikujejo. Ra-ziskovanja pa so ugotovila, da so ličinke, ki se pozneje preobrazo v delavke, hranjene od čebel s hrano brez vitamina E. Nasprotno li-činke, določene za matice, dobiva-jo hrano, bogato na tem vitaminu.

Tudi na življenjsko dobo vpliva vitamin E. Življenje matice traja pol leta in še več; življenje čebe-le-delavke pa pet mesecev. Ta u-gotovitev je napolnila nekega ame-riškega raziskovalca, da mu je o-spelo podaljšati življenje neke mu-šice še za polovico, ker jo je hranil s hrano, bogato na vitaminu E.

Vsiljuje se nam vprašanje, kaj bi bilo vzrok padanja rojstev v zahodno-evropskih deželah v zad-njem stoletju. Ne moremo trditi, da bi bil vzrok gospodarski ali v nehigieničnih stanovanjih, lakoti, vojnah. Vemo, da se je življenjska raven v zahodnih državah močno dvignila, in da so se higijenske raz-mere vidno izboljšale. Ugotovili so, da je vzrok padanja rojstev prav pomanjkanje vitamina E. Lju-dje uživajo bel kruh iz fino mlete pšenice. Pri finem mletju pšenice pa se vitamin E uniči. Pomanjka-nje tega vitamina v belem kruhu povzroča neplodnost. Pri narodih, ki se hranijo s polnim rženim kru-hom, tega pojava ne srečamo.

Se ena važna ugotovitev o delo-vanju vitamina E. Dokazano je, da ta vitamin ugodno vpliva na srčni organ, in da se brez njega pojavi-jo na njem srčne okvare. Tako n. pr. so podgane, hranjene s hrano brez vitamina E, poginile zaradi srčnih okvar. Nasprotno, na sre-u obolele pa so ozdravile s tem vita-minom! Po teh ugotovitvah so za-čeli po evropskih klinikah uspeš-ni uvajati zdravljenje srčnih obo-lenj z vitaminom E.

Vitamin E, katerega najdemo v pomaranči, mnogo v klicah žitaric, v lanenem olju, v glavni solati, malo v mesu in rumenjaku, bo v bodoče igral še veliko vlogo za človeštvo.

Dr. F. DELAK

Odgovorni urednik: dr. Janko Jež
Tiska:
tiskarna »Adria«, d. d. v Trstu

ZOBOZDRAVNIK
Dr. DANILO BREZIGAR
ordinira
v Nabrežini, 130
(v hiši g. Tanceta)
od 16. do 20. ure
Ob nedeljah
od 10. do 12. ure

Kino v Nabrežini

predvaja za božične praznike, v petek in soboto, ob 16. in 20. uri zanimiv barvan film

Mala princezinja

V nedeljo pa je na programu film

ŽENE PROTI NEZNANEMU

Uprava želi vsem svojim obiskovalcem prav vesele in zado-voljne božične praznike in srečno novo leto.

Vesele božične praznike

in srečno novo leto želijo svojim
odjemalcem, gostom in prijateljem

Čotar Andrej

TRGOVINA S ČEVLJI

želi srečno novo leto 1954

Raštel 34 GORICA

Starc Franc

SADJE IN ZELENJAVA

TRST - Ulica Rismondo št. 1

TRGOVINA JESTVIN

JOSIP ŠKABAR

NARODNA ULICA

OPČINE

KROJAČNICA

Jazbec Bernard

Nabrežina 173

Berce Franc

TRGOVINA JESTVIN

želi srečno novo leto 1954

BORST

KROJAČNICA

PETELIN

VIKTOR

Nabrežina 145

TRGOVINA
ČEVLJEV

Trevisani

TRST - Ul. Vasari 10

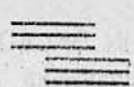
ANTON ZITTER

Trgovina pletenin in pribora

GORICA

Ul. Morelli 13 - Tel. 2147

DROGERIJA

DIANA

GORICA - Raštel št. 34

Vesele božične praznike in srečno novo leto
želi svojim odjemalcem in prijateljem

Poljšak

TRGOVINA JESTVIN

TRST, GRETA ZGORNJA 275

Gostilna „PRI ČUBEJU“

Lorka Vida

GORICA, ul. Duca d'Aosta 35

Ivan Velíšček

JESTVINE

želi srečno novo leto 1954

GORICA
ulica Monte Santo 91
tel. 3285

Koren Alojz

KROJACNICA

želi srečno novo leto 1954

GORICA
Viale XX Settembre 22

ALOJZ DANIELI - DANEU

STAVBENI MATERIAL, ŽELEZNINA IN KOVINE

Opčine - Proseška 13

Križmančič Ivanka

GOSTILNA

želi srečno novo leto 1954

BAZOVICA 113

Vetrik Ivan

ZALOGA DRV
IN PREMOGA

želi srečno novo leto 1954

GORICA
ul. Lantieri 5
Tel. 25-47

Mahnič Ivan

TRGOVINA IN GOSTILNA

BAZOVICA

INTEREXPORT - TRST

BREDA RUS - MIKULETIČ & MILAN BJELICA - ŽIVKOVIČ

IMPORT - EXPORT

Paketi za Jugoslavijo in v ostale države

RIVA GRUMOLA 6 - TEL. 29-302
P.O.B. 1219

ZNANA KLOBUCARNA

M. LEBAN

Klobuki znamke »Panizza«
in drugi .... - Dežniki in
drobnarije

želi srečno novo leto 1954

Raštel 28 GORICA

GOSTILNA

Karel Fiegel

želi srečno novo leto 1954

GORICA
Trg De Amicis 11

TRGOVINA ČEVLJEV

Alpina

GORICA - Korzo Verdi 34

KAVARNA

Bratuž

GORICA
ULICA MAMELI

MEHANIČNA DELAVNICA

Adolf Mlakar

želi srečno novo leto 1954

GORICA
ul. Duca d'Aosta 19

CEVLJARNA

KOSIČ BENEDIKT

želi srečno novo leto 1954

Raštel 1 GORICA

Hotel EUROPA in CORSO

GORICA

Restavracija

„Postaja“

ZIDARIČ VALERIJA
poroč. ČERMELJ

Nabrežina

TRGOVINA
ŽELEZNINE

BRATA TERČON

NABREŽINA

Kramar Josip

KROJAČ

Narodna ulica 61

OPČINE

PEKARNA - TRGOVINA JESTVIN

Sosič

OPČINE - Proseška 10 - Tel. 21-049

Josip Jerjan

TRGOVINA JESTVIN

v Dolini in v Trstu ul. Baiamonti 11

PEKARNA

v Trstu ul. Combi

KINEMATOGRAF

„PROSVETNI DOM“

Nabrežina

TOVARNA
SODAVICE

FRANKOVIČ

NABREŽINA

Štrajn Avguštin

JESTVINE IN PEKARNA

DOLINA

PEKARNA - SLAŠČIČARNA
IN TRGOVINA JESTVIN

Lora Čok

OPČINE

Narodna ulica

Trgovina s čevlji in ostalo obutvijo **Donda**

Donda

TRST - LARGO BARRIERA VECCHIA

Vesel božič

in srečno novo leto

A. ŠIRCA IN SINOVI
JESTVINE IN PEKARNA

TRST - Sv. Ana 33

PEKARNA IN SLAŠČIČARNA

Želi svojim cenjenim
odjemalcem veselo
božične praznike
in srečno novo leto!

Trošt

TRST - ULICA GINNASTICA

TVRDKA PETER UDOVIČ

Želi svojim odjemalcem
veselo božične praznike
in srečno novo leto!

VELETRGOVINA Z VRVMI
MORSKO TRAVO
ŽIMO IN SLIČNO

TRST - ULICA MILANO 29 - TEL. 23-828

URARNA IN ZLATARNA

Mikolj

TRST - Campo S. Giacomo 3

Antonija Legiša por. Bravin
TRGOVINA JESTVIN

DEVIN

MEHANIČNA DELAVNICA
IN TRGOVINA RADIO - APARATOV
ŠIVALNIH STROJEV - DVOKOLES ITD.

Tvrška KNEZ WALTER

TELEFON 22-523

NABREŽINA

JAZBEC ALBERT
PEKARNA

NABREŽINA 98

MANUFAKTURA IN KRAMARIJA

ČEPAR PETER PAVEL

TRST - Ul. Udine 36

PEKARNA IN PRODAJA KRUHA

EGIŠA MIRKO

SESLJAN

Tržaška prekajevalnica

SALUMIFICIO TRIESTINO

Dukčević & C.

TOVARNA IN SKLADIŠČE
Žavljje, industrijska cona

Emporio

Barriera

SRAJCE
PLETENINE
NOGAVICE
MOŠKO IN ŽENSKO PERILO
PLATNO BRISAČE TKANINE
NA SPLOŠNO IN PODLOGE

Trst, via Ortani 7

TRGOVINA Z JESTVINAMI

GREGORIČ MARIJ

TRST, ul. Torrebianca 41

BUFET pri

TOČIJO SE PRISTNA
DOMAČA, ISTRSKA
IN BRIŠKA VINA
IN KRAŠKI TERAN

Jožkotu

TRST - Ul. Ghega št. 3

Marc Ignac

JESTVINE

TRST - Ul. S. Marco 10

PEKARNA IN GOSTILNA

GRILANC MARIJ

NABREŽINA - ŽAVLJE

HLADILNIKI NA ELEKTRIKO IN LEDENICE

ŠTEDILNIKI
KUHALNIKI NA
PLIN, ELEKTRIKO
IN BUTANGAS
DVOJNI ŠTE-
DILNIKI NA LES
IN PLIN, NA PLIN
IN ELEKTRIKO
SAMO IZDELKI
DOBRO ZNANIH
TOVARN:
FARGAS-ZOPPAS
FARGAS itd.

Najlepša in najkoristnejša darila

Servisi iz porcelana in umetnostne keramike
Svila za sita in mline - Krogle za igro

Velika izbira pribora za
bare, menze, kuhinje in dom

KERŽÈ

Trg. S. Giovanni št. 1 - Telef. 50-19

PLAČILNE OLAJŠAVE

VELETRGOVINA

Z DEŽELNIMI PRIDELKI

VATOVEC JAKOB NASL.

TRST, UL. TORREBIANCA 19

TRGOVINA JESTVIN

GRUDEN JOSIP

DEVIN

FODERAMI

A. Pertot

TRST - Ul. Ginnastica 22 - Tel. 95998

ima na zalogi podloge vseh
barv in vrst ter ostali pribor za
obleke - Velika izbira sukanca
za ročna dela - Modeli za
krojače - Priprave za likanje
Cene zmerne

Vsakovrstno pohištvo:

Tovarna pohištva

SPALNICE - JEDILNICE -
KUHINJE ITD. - PO NA-
ROČILU IZVRŠI VSAKO
DELO - POROSTVO ZA
DOBER NAKUP - TOVAR-
NIŠKE CENE - DELO SOLI-
DNO - DOMACA TVRDKA

Tel. 32

PRINČIČ

K R M I N

Cormons - prov. Gorizia

B. BELTRAM - TRST
IMPORT - EXPORT

Darilne pakete za Jugoslavijo
in druge države po najnižjih cenah

Posiljamo živila, zdravila, tekstilno blago, šivalne
stroje, radijske aparate, harmonike, kolesa, vespe
in druge artikle sploh.

Razpolagamo s skladiščem v Punto Franco 2/a-21

Obrnite se osebno ali pismeno na urad
v ulici Valdirivo 3/I. - Telefon 69-91

DARILNE PAKETE za Jugoslavijo
in druge kraje

po ugodnih cenah pošilja domača tordka

„ALASKA“ Import-Export

TRST - Ulica S. Lazzaro 13-I. - Tel. št. 56-58

Pošiljajo se živila, tehnični predmeti, in zdravila

Naše blago najboljše kakovosti - Naše cene najugodnejše

Naša dostava najhitrejša in z jamčeno

Obrnite se na nas osebno ali pismeno

Interexport - Trst

BREDI RUS - MIKULETIČ & MILAN BJELICA - ŽIVKOVIČ

IMPORT - EXPORT

živila, tehnične predmete (šivalne stroje, radijske
aparate, kolesa, štedilnike itd.; harmonike, tekstilno
blago itd.), razpošilja najhitreje in najbolj zanesljivo

Jugoslovanskim podjetjem nudimo
posebne popuste in ugodne plačilne pogoje

Pošiljamo tudi darilne pakete za vse
države pod najugodnejšimi pogoji in najhitreje iz
lastnega skladišča v Punto Franco, Trst. - Obrnite se
osebno ali pismeno na naš naslov:

URAD - Riva Grumola 6.I., tel. 29-302 - P.O. Box 1219
Skladišče: Punto Franco magg. II vrata 70, tel. 7232